

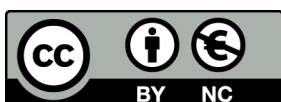
Treball final del Màster oficial en
Polítiques socials i Acció comunitària

**LES PRÀCTIQUES POPULARS
D'INNOVACIÓ SOCIAL
I LA SEUA INCIDÈNCIA
EN LA POLÍTICA INSTITUCIONAL :
LA PERSPECTIVA DELS
MOVIMENTS SOCIALS DE VALÈNCIA**

Autoria: Laia Saragossà Miquel

Direcció de la tesina: Joel Martí Olivé

Setembre de 2019, Barcelona

Aquest estudi no haguera estat possible sense la implicació de tots els moviments socials que han decidit participar-hi: l'Assemblea Feminista 8M València, Ca Revolta, Cabanyal Horta, la Campanya CIEs NO València, el CSOA l'Horta, Cuidem Benimaclet, EntreBarris, l'Escuelita feminista antiracista, l'Espai veïnal Cabanyal, Per l'Horta, la plataforma Horta és futur No a la ZAL, València Crida, i la campanya València no està en venda. En meu sincer agraïment pel temps dedicat i totes les idees aportades. Espere que aquest estudi pugui contribuir a les vostres lluites en alguna mesura.

Agrair també el suport, les orientacions i la proximitat del meu tutor, Joel Martí, acompanyant-me durant el procés d'investigació. Sense oblidar a tot l'equip docent i l'alumnat del màster de l'IGOP, que heu fet possible aquest any d'intens aprenentatge i creixement personal. Fort abraç a totis!

Índex de continguts.

Abstract	pàg. 5
1. Introducció	pàg. 8
2. Marc teòric	pàg. 11
2.1. Contextualització històrica: els canvis polítics relacionats amb la participació de la població en les esferes governamentals	pàg. 11
2.2. Les limitacions del model de participació ciutadana del municipi relacional per a donar resposta a les pràctiques d'innovació social	pàg. 12
2.3. Les pràctiques d'innovació social com a repte de futur: conceptualització i eixos d'anàlisi aplicats al context valencià	pàg. 14
2.3.1. Les pràctiques d'innovació social	pàg. 14
2.3.2. El cas valencià: eixos d'anàlisi	pàg. 16
a) Objectius	pàg. 18
b) Recursos	pàg. 18
c) Relació amb les administracions públiques	pàg. 19
d) Articulació amb les polítiques públiques locals	pàg. 21
3. Disseny metodològic	pàg. 22
4. Anàlisi dels resultats	pàg. 29
a) Objectius	pàg. 29
I- Eixos d'acció/incidència	pàg. 29
II- Accions desenvolupades	pàg. 30
III- Altres eixos d'actuació i activitats que es voldrien treballar	pàg. 31
b) Recursos	pàg. 32
I- Vies d'accés als recursos	pàg. 32
II- Necessitats de recursos	pàg. 33

c) Relació amb les administracions públiques i articulació amb les polítiques públiques locals	pàg. 35
I- Relacions amb les administracions públiques	pàg. 35
II- Percepció d'incidència sobre les polítiques institucionals	pàg. 36
III- Participació autogestionada i reconeixement institucional	pàg. 37
IV- Posicionament cap a futures relacions amb les administracions públiques	pàg. 38
V- Com incidir en les polítiques públiques a través d'una relació de col·laboració amb les administracions públiques	pàg. 39
5. Resultats del debat públic	pàg. 42
6. Conclusions	pàg. 45
6.1. Discussió dels resultats	pàg. 45
Uns objectius diversos, units per la lògica anticapitalista, dirigits a l'enfortiment de la població i l'aplicació efectiva dels seus drets	pàg. 45
Les limitacions de recursos com a fre per al desenvolupament de la participació ciutadana	pàg. 46
Una participació de baixa intensitat i un diàleg poc productiu, reflex del distanciament entre les administracions públiques i les iniciatives d'innovació social	pàg. 47
Els processos relacionals i la capacitat d'incidència, dos reptes a abordar	pàg. 48
La composició d'edat i el coneixement sobre els procediments administratius, dos propietats que condicionen les relacions amb les administracions públiques	pàg. 49
6.2. Implicacions pràctiques dels resultats: propostes d'intervenció	pàg. 50
6.3. Limitacions de la recerca i proposta de futures línies d'investigació	pàg. 53
Bibliografia de consulta	pàg. 55

Annexos	pàg. 57
Annexe 1. Guió per a les entrevistes als moviments socials	pàg. 57
Annexe 2. Model de consentiment informat	pàg. 59
Annexe 3. Eixos d'acció/incidència dels moviments socials investigats	pàg. 60
Annexe 4. Tipologies d'accions i algunes activitats desenvolupades	pàg. 62
Annexe 5. Altres eixos d'actuació i activitats que es voldrien treballar	pàg. 64
Annexe 6. Pòster per a la defensa de la investigació	pàg. 65
Annexe 7. Algunes reflexions posteriors	pàg. 66

Índex de taules.

Taula 1. Mostra dels col·lectius estudiats i característiques rellevants per a l'anàlisi	pàg. 25
Taula 2. Síntesi dels resultats principals de l'anàlisi	pàg. 42

Abstract.

El nou govern relacional ha implicat la superació de la democràcia representativa per a situar-nos en una governança participativa. Un model que es relaciona principalment amb les associacions, les quals han perdut capacitat transformadora durant el període democràtic. Paral·lelament han sorgit unes formes d'organització social que generen unes respostes més eficaces que les desenvolupades per l'estat i el mercat per a les noves problemàtiques: les pràctiques d'innovació social. Per eixa raó s'ha abordat el problema de la manca d'integració d'aquestes pràctiques en les estructures participatives de l'administració pública.

L'objectiu de la investigació ha estat identificar els obstacles i les necessitats percebudes pels col·lectius que practiquen la innovació social per a assolir els seus objectius, prestant especial atenció a la relació amb les administracions públiques. Per això s'ha analitzat una mostra intencional composta per onze moviments socials de València, dirigida a incloure la major diversitat de discursos. Les característiques de la mostra es vinculen amb una tipologia a la que s'ha decidit anomenar *practiques populars d'innovació social* (definides per l'autogestió i una estructura de poder no jeràrquica). El mètode principal d'obtenció d'informació ha estat l'entrevista semiestructurada (en grup o individual), i als resultats se'ls ha aplicat una anàlisi qualitativa de continguts que ha abordat quatre dimensions: els objectius del col·lectius, els recursos necessaris per a assolir-los, la relació que mantenen amb les administracions públiques, i la seua incidència en les polítiques públiques. Posteriorment s'ha organitzat un debat públic on s'han debatut els resultats d'aquella anàlisi, incorporant nous resultats al contingut de la recerca.

El resultat principal d'aplicar eixe mètode ha estat l'observació d'un distanciament entre les administracions públiques i les iniciatives d'innovació social, el qual contrasta amb la voluntat de les segones de ser reconegudes com a agents socials i poder incidir en els espais de decisió política amb impacte social. També s'ha generat un coneixement que pot contribuir a conceptualitzar millor aquestes pràctiques, principalment sobre les necessitats que presenten, i sobre el tipus de relacions que estableixen amb les administracions públiques i les seues causes. Les conclusions destaquen la necessitat de treballar per a superar els obstacles que dificulten les relacions: a nivell polític i tècnic; i promovent unes relacions més horitzontals entre els agents socials i els agents institucionals, les quals facilitarien la confiança mútua i les relacions de col·laboració.

Paraules clau: Pràctiques populars d'Innovació social, Participació ciutadana, Moviments socials, Coproducció de Polítiques públiques.

El nuevo gobierno relacional ha implicado la superación de la democracia representativa para situarnos en una gobernanza participativa. Un modelo que se relaciona principalmente con las asociaciones, las cuales han perdido capacidad transformadora durante el periodo democrático. Paralelamente han surgido unas formas de organización social que generan unas respuestas más eficaces que las desarrolladas por el estado y el mercado para las nuevas problemáticas: las prácticas de innovación social. Por esa razón se ha abordado el problema de la carencia de integración de estas prácticas en las estructuras participativas de la administración pública.

El objetivo de la investigación ha sido identificar los obstáculos y las necesidades percibidas por los colectivos que practican la innovación social para lograr sus objetivos, prestando especial atención a la relación con las administraciones públicas. Por eso se ha analizado una muestra intencional compuesta por once movimientos sociales de València, dirigida a incluir la mayor diversidad de discursos. Las características de la muestra se vinculan con una tipología a la que se ha decidido denominar *prácticas populares de innovación social* (definidas por la autogestión y una estructura de poder no jerárquica). El método principal de obtención de información ha sido la entrevista semiestructurada (en grupo o individual), y a los resultados se les ha aplicado un análisis cualitativo de contenidos que ha abordado cuatro dimensiones: los objetivos de los colectivos, los recursos necesarios para lograrlos, la relación que mantienen con las administraciones públicas, y su incidencia en las políticas públicas. Posteriormente se ha organizado un debate público donde se han debatido los resultados de aquel análisis, incorporando nuevos resultados al contenido de la investigación.

El resultado principal de aplicar ese método ha sido la observación de un distanciamiento entre las administraciones públicas y las iniciativas de innovación social, el cual contrasta con la voluntad de las segundas de ser reconocidas como agentes sociales y poder incidir en los espacios de decisión política con impacto social. También se ha generado un conocimiento que puede contribuir a conceptualizar mejor estas prácticas, principalmente sobre las necesidades que presentan, y sobre el tipo de relaciones que establecen con las administraciones públicas y sus causas. Las conclusiones destacan la necesidad de trabajar para superar los obstáculos que dificultan las relaciones: a nivel político y técnico; y promoviendo unas relaciones más horizontales entre los agentes sociales y los agentes institucionales, las cuales facilitarían la confianza mutua y las relaciones de colaboración.

Palabras clave: Prácticas populares de Innovación social, Participación ciudadana, Movimientos sociales, Coproducción de Políticas públicas.

The new relational government has implied the overcoming of representative democracy to establish ourselves in a participatory governance. A model that is mainly related to associations, which have lost transformative capacity during the democratic period. At the same time, some ways of social organization have emerged that generate more effective answers to new problems than those developed by the state and the market, called the practices of social innovation. The lack of integration of these practices into the participatory structures of public administration has therefore been addressed. For this reason, this research addresses problems generated by the lack of integration of these practices in the administration participatory structures. It aims to identify obstacles and perceived needs by the groups that practice social innovation to achieve their objectives.

The aim of the research has been to identify the barriers and perceived needs of groups practicing social innovation to achieve its objectives, paying particular attention to the relationship with public administrations. For this, an intentional sample composed of eleven social groups from Valencia has been analyzed. The characteristics of the sample are linked to a typology called *popular practices of social innovation*, (defined by self-management and a non-hierarchical power structure). The utilized main method to obtain information has been the semi-structured interview. Subsequently, a qualitative analysis of contents applied to the interview results has addressed four dimensions: the objectives, the resources, the relationship with public administrations and the impact on public policies. Afterward, a public debate has been organized in which the results of this analysis have been discussed, generating new results into the research content.

The main result of this research is the observation of a gap between public administrations and social innovation initiatives, which contrasts with the latter's willingness to be recognized as social agents and to be able to influence political decision spaces with social impact. New knowledge has also been generated that can contribute to a better conceptualization of these practices, mainly on their needs, and on their type of relationships that establish with public administrations (and their causes). The conclusions highlight the need to work to overcome the obstacles that make difficult relationships: at the political and technical level; and promoting more horizontal relationships between the social agents and the institutional ones, which would facilitate mutual trust and collaborative relationships.

Keywords: Popular practices of Social innovation, Citizen participation, Social movements, Coproduction of Public policies.

1. Introducció.

Assistim a un canvi d'època que obliga als governs a replantejar-se les seues estratègies polítiques i innovar per a abordar la complexitat de la nova realitat social. Ulrich Beck (1998) anomena a aquest període la *societat del risc*. En la qual, els riscos emergents, sumats a la incapacitat dels governs per a fer-los front, provoquen que els riscos socials es convertisquen en responsabilitats individuals (en lloc d'afrontar-los col·lectivament). Aquesta situació comporta amb el sofriment d'una incertesa vital constant, vinculada amb la *modernitat líquida* (Bauman, 2016); i contribuïx a la dissolució dels vincles comunitaris tradicionals i l'aparició de la problemàtica de l'exclusió social amb una magnitud mai abans vista (Sennett, 2012). Davant d'eixe context, la participació ciutadana es perfila com un repte i una necessitat per a aconseguir fer front a una precarietat àmpliament generalitzada i repensar la manera en que ens organitzem com a societat.

Aquest canvi d'època ha comportat el pas d'un model d'estat del benestar, a un govern relacional (Brugué, Font i Gomà, 2003); coincidint amb la crisi econòmica del 2008 i amb el sorgiment d'unes pràctiques polítiques autogestionades orientades a generar respostes col·lectives a les noves problemàtiques: les *pràctiques d'innovació social* (Parés, 2017). El govern relacional ha suposat un altre canvi respecte a les possibilitats de participació de la població: més enllà de la democràcia representativa, ara parlem d'una governança participativa. Un model que, actualment, es vincula principalment amb les associacions. No obstant, s'ha de tindre en compte l'impacte negatiu del període democràtic en la capacitat transformadora d'aquelles (Brugué, Font i Gomà, 2003). Això obliga a replantejar les estratègies de participació promogudes per les administracions públiques, amb l'objectiu de donar cabuda a les iniciatives autogestionades.

Paral·lelament, s'observa una aparent incapacitat dels models de participació desenvolupats fins ara per a donar una resposta adequada a les pràctiques d'innovació social, ja que la seua integració en les estructures participatives és molt limitada. I encara que es disposa de literatura i experiència sobre com potenciar la participació des dels governs locals, la literatura sobre com desenvolupar les pràctiques d'innovació social i integrar-les en les estructures participatives és escassa. Per tant, existix una necessitat social i acadèmica d'explorar eixe camp. Aquest treball està dirigit a investigar eixa qüestió, des de la perspectiva de la població implicada (seguint la recomanació de Moulaert, 2013, sobre dialogar entre els agents de camp i les investigacions per a aconseguir una millora metodològica). Una vinculació que permetria millorar la capacitat interpretativa dels governs i les seues respostes a les problemàtiques actuals, al temps

que es fomenta la cultura participativa i la regeneració democràtica. Aquest fet no implica que les administracions públiques s'alliberen de determinades responsabilitats cap a la dimensió pública i el bé comú, sinó que han de coordinar les forces dels diferents agents socials i vetllar per la qualitat dels processos. Es tracta d'un mecanisme que contribuïx a recuperar la sobirania perduda durant la democràcia de mínims.

El plantejament descrit ens porta a preguntar-nos: Com es poden fomentar les pràctiques d'innovació social i la seua incidència? Les iniciatives que les desenvolupen, ¿desitgen ser incloses en els processos participatius vinculats a les administracions públiques? I si es així, ¿de quina manera? Per a indagar en aquestes qüestions, l'objectiu general de la recerca serà identificar els obstacles i les necessitats percebudes per les iniciatives d'innovació social per a assolir les seues metes, prestant especial atenció a la relació amb les administracions públiques. Com a objectius específics s'analitzaran els objectius de les pràctiques d'innovació social, els recursos necessaris per a assolir-los, la relació que mantenen amb les administracions públiques, i la seua incidència en les polítiques públiques. Aquest estudi és un punt inicial per a contribuir a augmentar l'impacte social i polític d'eixes iniciatives/col·lectius, a través de dos vies: la visibilització de la seua tasca cap al bé comú; i la promoció de la seua vinculació amb les administracions públiques. Un vincle que es pot desenvolupar mitjançant del suport institucional cap a les seues pràctiques; i també amb la seua inclusió en la gestió de la política pública a través de processos participatius.

El marc territorial on s'ha desenvolupat la investigació ha estat la ciutat de València. La qual representa un cas d'interés per trobar-se actualment en el procés d'integrar la participació ciutadana en la seua estructura administrativa. Aquesta situació, que també es dona i es seguirà donant en altres ciutats, comporta unes dinàmiques socials i polítiques que són diferents de les de les ciutats amb un llarg recorregut en matèria de participació institucional (on és més habitual que es desenvolupen aquest tipus de recerques). Per això és important que s'investigue en contextos diferents, amb l'objectiu d'entendre millor el fenomen, i poder construir respostes més adaptades a cada context. A més, es considera que a València existix un interés social, ja que el «Procés participatiu per la definició de criteris que orienten el model de participació de València» (2016) recull unes demandes que s'equiparen a la promoció de les iniciatives d'innovació social i la seua inclusió política: incloure als moviments socials en els processos participatius institucionals; reconèixer i facilitar la participació no vinculada a les administracions públiques; i potenciar els recursos per als moviments socials.

Per a desenvolupar la recerca s'ha utilitzat un model d'investigació qualitativa basada en l'anàlisi d'una mostra intencional de pràctiques d'innovació social. El mètode principal d'obtenció d'informació ha estat l'entrevista semiestructurada, al qual ha seguit un debat públic al voltant dels resultats preliminars de la investigació.

El següent apartat fonamenta teòricament el treball i conceptualitza els elements centrals de l'estudi. Posteriorment, al disseny metodològic, s'explica l'estratègia i els passos seguits durant la part empírica del procés d'investigació. En l'anàlisi dels resultats es mostrarà el coneixement produït a partir de l'estudi del treball de camp, i també s'inclourà un apartat on s'exposaran els resultats del debat públic organitzat. Finalment, en les conclusions es discutiran els resultats obtinguts, posant-los en relació amb la literatura existent i analitzant quines implicacions teòriques i pràctiques comporten. Es vincularà aquestes implicacions amb unes propostes d'intervenció i possibles línies d'investigació futures.

2. Marc teòric.

A continuació es descriuran els canvis històrics relacionats amb la participació ciutadana dins de les institucions. Posteriorment es tractarà el model de governança participativa actual, presentant les limitacions que mostra. Finalment s'abordaran les pràctiques d'innovació social i la coproducció de polítiques públiques com un repte a encarar, definint aquest tipus de pràctiques i identificant els eixos d'anàlisi sobre els que la investigació treballarà.

2.1. Contextualització històrica: els canvis polítics relacionats amb la participació de la població en les esferes governamentals.

Com expliquen Brugué, Font i Gomà (2003), amb el naixement de l'estat democràtic espanyol els ajuntaments es convertiren en el braç executor de les polítiques del govern central, el qual aplica una lògica eficientista a tot l'entramat. Això implica el naixement d'una democràcia representativa i instrumental, en la qual les responsabilitats públiques queden en mans, principalment, de les elits polítiques i burocràtiques. D'eixa manera l'estat absorbia una bona part de les funcions que antigament realitzaven les associacions, al temps que integrava a molts dels seus líders en l'estructura institucional. El procés descrit és rellevant perquè implica una reconversió del món associatiu: algunes associacions desaparegueren, mentre que unes altres passaren a desenvolupar unes funcions pseudo-administratives (presten serveis i es nodriren de subvencions públiques). El problema és que, en eixe procés, les associacions perden una part de la seua independència i, com a conseqüència, també perden capacitat reivindicativa.

En una segona fase, el model anterior evoluciona des d'un *govern o municipi de benestar*, cap a la *governança o municipi relacional* (Brugué, Font i Gomà, 2003). Eixe canvi (que està motivat pel desmantellament de l'estat de benestar) implica que els ajuntament passen de centrar la seua activitat en prestar serveis, a subcontractar i coordinar a altres agents per a que s'encarreguen d'aquest treball. D'eixa manera el municipi relacional situa al món associatiu en una nova dimensió: les entitats associatives poden trobar un nou espai de participació en la gestió dels serveis municipals, exercint més funcions que en el model anterior; no obstant, ho fan des d'una situació més debilitada.

Aquest nou model de governança també està transformant les estructures de les administracions públiques. I, entre altres coses, està promovent que es comencen a impulsar processos participatius amb l'objectiu d'implicar a la població en la presa de

decisiones políticas. El model que fins ara s'ha impulsat és la *governança participativa* o *pràctiques de govern relacional*, caracteritzat per un govern fort que incorpora la participació ciutadana a algunes de les seues estructures (Parés, 2017). Per tant, el poder està concentrat en l'estructura administrativa, la qual decidix cedir-ne una part a la població implicada en els processos que ella promou. Una altra característica del model és que la participació grupal i comunitària sol recaure sobre les associacions formals, que són les entitats amb qui les administracions públiques s'han relacionat tradicionalment, i a les quals segueixen convidant a participar donada la seua estructura funcional a la burocràcia administrativa. Ací es poden començar a entrevore les limitacions que presenta la governança participativa per a donar resposta a les formes d'organització ciutadana no formals (com són moltes de les iniciatives d'innovació social).

2.2. Les limitacions del model de participació ciutadana del municipi relacional per a donar resposta a les pràctiques d'innovació social.

És important tindre en compte que la crisi econòmica del 2008 va vindre acompanyada d'una crisi polític-institucional i d'un procés de deslegitimació cap a les institucions governamentals i la seua qualitat democràtica. Per això, a partir del 15-M, es multipliquen les pràctiques polítiques autogestionades per la població amb l'objectiu de generar respostes col·lectives a les noves problemàtiques (Parés, 2017). Per tant, eixes pràctiques tenen un gran valor: representen la reacció organitzada de la població. La qual, quan va decidir iniciar aquest procés de participació, no ho va fer a través de les associacions de les que ja disposava; sinó que ho fa, principalment, desenvolupant iniciatives autogestionades. Un camí que és una decisió legítima, i que no s'hauria d'ignorar des de les administracions públiques.

Entrant en el model de la governança participativa, s'utilitzaran les conclusions del projecte «Repensar la participació de la ciutadania en el món local» per a mostrar les limitacions que presenta (Parés, 2017). La conclusió principal del seu grup de treball (format per experts del món local, tècnics municipals, càrrecs electes i especialistes del món acadèmic) és que el model participatiu presenta una capacitat limitada per a incidir en els espais de decisió més rellevants. La participació s'inicia amb la invitació del govern i, normalment, les decisions que es prenen no són vinculants. Una actuació més característica d'un model deliberatiu que d'una democràcia directa. L'estandardització de les metodologies aplicades limiten tant la innovació com la capacitat d'adaptació dels instruments participatius a cada context. També és habitual que es done certa insatisfacció amb els resultats dels processos i una falta de seguiment o no

implementació dels acords assolits. I a tot això s'ha de sumar la poca cultura participativa existent. La qual es veu reflectida en que, des de la perspectiva tècnica, sovint s'ha percebut la participació com una amenaça; a escala política, sovint ha faltat compromís amb els resultats dels instruments participatius; i des de la població, sovint s'ha tendit a defensar els interessos particulars per damunt dels generals.

Això no vol dir que el model de governança participativa no siga viable, ni tampoc nega que pugui evolucionar i millorar amb el pas del temps. Però l'actual desconfiança de la població cap a les institucions, sumada a la manca de cultura participativa dins de les estructures polítiques i tècniques, suposen uns importants entrebancs quan s'intenta impulsar eixe camí.

Hem de ser conscients que s'està produint una re-conceptualització del concepte *participació*, la qual pot ser entesa com les pràctiques socials i polítiques que pretenen incidir sobre alguna dimensió del que és públic. Entenent per públic tot allò col·lectiu, i no només de propietat o competència estatal (Parés, 2009, citat en Parés, 2017). Cada vegada més, la participació es centra en l'acció ("participar és fer"). Un canvi que descentralitza la posició de les institucions públiques en la resolució de problemes i situa a tots els agents en condicions d'igualtat (Subirats, en Parés 2017). Eixe gir conceptual implica un canvi de paradigma: es difumina la frontera entre la participació institucional i la no institucional, i s'obri un camí per a desenvolupar nous formats de participació, en el qual la població i les seues organitzacions poden coresponsabilitzar-se i assumir un rol implementatiu al costat de les administracions públiques (Parés, 2017).

El problema que aborda aquesta recerca és que s'observa el sorgiment d'unes noves formes d'organització ciutadana (les iniciatives populars d'innovació social) per a les quals sembla que els models de participació institucional desenvolupats fins ara no són capaços de donar una resposta adequada. Eixa falta d'adequació està provocant que el model evolucione, de manera que actualment es pot parlar de dos models que conviuen: la governança participativa i les noves pràctiques d'innovació social (Parés, 2017). No obstant, el segon model es troba en una fase inicial. Per això, davant la necessitat de replantejar el model actual per a obrir-lo a les noves pràctiques, l'objectiu general d'aquesta recerca serà identificar els obstacles i les necessitats percebudes per les iniciatives d'innovació social per a assolir els seues metes, prestant especial atenció a la relació que mantenen amb les administracions públiques.

2.3. Les pràctiques d'innovació social com a repte de futur: conceptualització i eixos d'anàlisi aplicats al context valencià.

Per a abordar la qüestió, en primer lloc es definirà el concepte de *pràctiques d'innovació social*, caracteritzant-les i mostrant el seu rol en la coproducció de polítiques públiques: una metodologia participativa que, per les característiques de les pràctiques d'innovació social, s'estima que podria ser una fórmula coherent per a que les organitzacions autogestionades puguen incidir en la política institucional. En segon lloc, s'aplicarà el concepte d'innovació social al context territorial de la investigació: es justificarà la seua pertinença en el context valencià, i s'explicaran les dimensions d'anàlisi abordades per a assolir els objectius i la finalitat de l'estudi.

2.3.1. Les pràctiques d'innovació social.

Moulaert definix les *pràctiques d'innovació social* com a una “forma de participació que sorgix des de la ciutadania amb la voluntat de donar resposta a qüestions de naturalesa col·lectiva” (2013, citat en Parés, 2017, p. 19). La Comissió Europea, que ha adoptat la definició de Geoff Mulgan, la definix com a “noves idees, productes, serveis o models que satisfan les necessitats socials (amb més eficàcia que les alternatives) i que creen noves relacions socials o col·laboracions” (Murray, Caulier-Grice i Mulgan, 2010, p. 3). Les definicions anteriors, igual que les argumentacions de Parés (2017) i de Blanco i Nel·lo (2018), coincidixen en que la innovació social genera respostes a demandes socials que, actualment, no es satisfan adequadament ni des del mercat ni des de l'estat. Això és molt important, ja que denota el potencial de la innovació social per a trobar solucions a problemàtiques actuals. En eixe marc, Blanco i Nel·lo (2018) remarquen que la seua importància creix en un context de canvi d'època, s'aguditzava en situacions de crisis, i pren especial rellevància en àrees urbanes desfavorides. Moulaert (2013) aporta que les pràctiques d'innovació social tendixen a proliferar en situacions de pobresa, exclusió, segregació o privació d'oportunitats per a millorar les condicions de vida. És a dir, unes condicions ben actuals i palpables en les ciutats de l'estat espanyol.

A la innovació social la definixen tres elements. En paraules de Blanco i Nel·lo (2018): la cobertura de necessitats bàsiques, l'enfortiment de grups vulnerables, i la transformació de les relacions socials i de poder. En paraules de Moulaert (2013): la satisfacció de necessitats, la re-configuració de les relacions socials, i l'enfortiment (*empowerment*) o mobilització política. Per tant, a més de l'objectiu de donar resposta a unes necessitats no cobertes, la innovació social també té un altre efecte fonamental: transformar les relacions de poder a través de la incidència política i/o social. De fet, Blanco i Nel·lo (2018) diuen que un dels efectes de la innovació social és l'activació de nous subjectes polítics. Eixa característica és clau, ja que transcendeix l'enfortiment

individual i grupal, i s'encamina cap a un enfortiment comunitari (el qual impacta més enllà de l'entorn immediat).

A partir de les conceptualitzacions de Parés (2009, citat en Parés, 2017), Murray, Caulier-Grice i Mulgan (2010), Moulaert (2013) i Blanco i Nel-lo (2018), aquesta investigació proposa la següent definició de *pràctiques d'innovació social*: **forma de participació que sorgeix des de la població amb l'objectiu de donar resposta a necessitats socials, millora les respostes generades per l'estat i el mercat, i afavorix la transformació de les relacions socials i de poder a través de la mobilització política de la gent i l'enfortiment de grups vulnerats**. Conseqüentment, la finalitat d'aquesta recerca serà **augmentar l'impacte social i polític de les iniciatives d'innovació social: visibilitzant la seua tasca cap al bé comú; i promocionant la seua vinculació amb les administracions públiques**.

És important notar la proximitat entre conceptes com innovació social, acció comunitària, béns comuns, o economies alternatives: totes elles són estratègies ciutadanes dirigides a satisfer necessitats col·lectives a través de l'organització social. Però cal destacar la relació entre l'acció comunitària i el sorgiment d'iniciatives d'innovació social. L'acció comunitària es caracteritza per respondre a una dimensió material (la satisfacció de necessitats), al mateix temps que genera un enfortiment (*empowerment*) individual i comunitari –que és polític–, i també produeix més cohesió social (DSAC, 2016). La innovació social s'alimenta de l'acció comunitària i suposa, en un cert grau, la concreció palpable de, com a mínim, les dimensions material i política.

Respecte a la cohesió social, aquesta es genera sobre una part de la població, però també poden sorgir conflictes d'interessos. Com ja s'ha dit, la innovació social persegueix una transformació de les relacions de poder (una redistribució del poder), de manera que és previsible que genere confrontació quan alguns agents perceben una pèrdua de poder (o de privilegis). En aquest sentit, és positiu recordar com Alinsky (1971) caracteritza el conflicte com a un motor per al canvi social: a través del conflicte es visibilitzen i es problematitzen les desigualtats socials, i això repercuteix en una major mobilització de la població en situació de desavantatge dirigida a qüestionar i alterar el *status quo* imperant. Per tant, el conflicte no ha de ser vist com un element a evitar, ja que forma part de l'evolució social. Això planteja el repte de com gestionar aquests conflictes des de les administracions públiques.

D'altra banda, les iniciatives d'innovació social poden representar un actor clau per a la coproducció de polítiques públiques: una nova manera d'abordar les polítiques públiques orientada a la implementació de solucions innovadores per als problemes

actuals a partir de la participació ciutadana (Parés, 2017). L'aplicació d'eixa metodologia representaria un substancial augment en l'impacte de les iniciatives d'innovació social, ja que permetria la incidència sobre el disseny de les polítiques públiques i la seua implementació. Sent el model actual de participació ciutadana que permet una relació més horitzontal entre el govern i la població.

Segons Parés (2017), la coproducció pot abastar molts tipus d'activitats diferents, posant més o menys èmfasis en una o en diverses fases del procés d'elaboració, implementació i avaluació de les polítiques públiques. En conseqüència, es pot parlar de co-diagnosticar, co-decidir, co-planificar/dissenyar, co-gestionar, co-avaluar...

Si atenem a la tipologia dels agents implicats, es distingixen quatre tipus de coproducció: la individual (el govern i la ciutadania a títol individual); la grupal (el govern i organitzacions de la societat civil); la comunitària (el govern i una xarxa d'actors de la comunitat); i la mixta (combina les anteriors).

Segons quin siga l'agent que pren la iniciativa d'abordar una problemàtica, l'administració pot jugar diferents papers. Quan és l'administració qui pren la iniciativa perquè considera que la coproducció pot contribuir a millorar les seues polítiques, aleshores parlem d'un *rol promotor*. En eixe cas l'administració buscarà la col·laboració de la societat civil. El *rol activador* també està definit pel lideratge del govern. Però, ara, hi ha un segon objectiu: l'activació de la ciutadania. Per això es buscarà articular una xarxa d'agents que treballen en condicions d'igualtat i horitzontalitat.

En els dos següents rols la posició de l'administració ja no és de lideratge. Parlem de *rol facilitador* quan, d'inici, és la població la que s'està mobilitzant per a abordar una problemàtica. Aleshores l'administració pot decidir oferir els seus recursos i la seua capacitat normativa per a garantir la viabilitat del procés. Per últim, el *rol relacional* es dona quan tant l'administració com la societat civil prenen la iniciativa d'abordar una mateixa problemàtica. En eixe cas l'administració té l'opció de reconèixer que hi ha altres agents que desitgen implicar-se i que poden aportar nous recursos al procés. En conseqüència, s'hauria de buscar la manera de col·laborar en benefici del conjunt de la comunitat.

2.3.2. El cas valencià: eixos d'anàlisi.

El «Procés participatiu per la definició de criteris que orienten el model de participació de València» (2016) planteja, en el seu diagnòstic, una "forta deslegitimació de l'associacionisme clàssic, que és vist amb escassa capacitat representativa i una marcada debilitat a l'hora d'aglutinar propostes globals" (p. 15). També constata una

sèrie de factors que denoten la necessitat d'obrir els processos participatius institucionals: la necessitat de “generar contextos d'interacció que fomenten l'apropiació del procés participatiu per part de la ciutadania” (p. 8); una “connexió entre les juntes i els moviments socials” i una “major representació dels col·lectius no associats” (p. 48). En les conclusions es reflectix la necessitat de “garantir, facilitar i reconèixer la participació des de dins i fora de l'administració i vinculació de les dos modalitats” (p. 50). En les línies analítiques es parla de “facilitar processos participatius, tant des de l'administració com des de les iniciatives socials” (p. 51). I en les conclusions finals es parla de la “potenciació de recursos per als moviments socials” i el “foment de la cultura participativa” (p. 57).

Per tant, existix una demanda social de:

- incloure als moviments socials dins dels processos participatius institucionals,
- fomentar l'apropiació del procés participatiu per part de la població (en contra de l'estructura jeràrquica del model actual),
- reconèixer i facilitar la participació no vinculada a les administracions públiques (la qual desenvolupen àmpliament les iniciatives d'innovació social), i
- potenciar els recursos per als moviments socials (objectiu que implica donar suport a les seues pràctiques).

Doncs bé, la promoció i la inclusió de les iniciatives d'innovació social segueix justament aquestes línies d'actuació.

Per a donar resposta les demandes socials de la ciutat de València, des d'aquesta recerca s'abordaran quatre eixos d'anàlisi. Els quals són els objectius específics de la investigació. Es poden agrupar en dos seccions.

En la primera (que conté els *objectius* i els *recursos*), la finalitat és visibilitzar el valor del treball de les iniciatives estudiades, i mostrar quines necessitats perceben que tenen. Això facilitarà la futura resposta institucional i social a les carències identificades, que és una manera de promoure la participació no institucional. Una lògica que concorda amb la idea de Parés (2017), que afirma que la primera operació que des del govern es pot fer per a promoure les iniciatives d'innovació social és reconèixer les seues aportacions al bé comú.

Parés (2017) afegix que el següent pas hauria de ser establir unes fórmules per a relacionar-se amb els col·lectius. La tercera i la quarta dimensió segueixen aquesta línia d'actuació a través d'analitzar la *relació amb les administracions públiques* i l'*articulació amb les polítiques públiques locals*. La finalitat d'eixa secció és donar veu als moviments

socials sobre com els agradaria participar a nivell institucional, identificant amb quins obstacles es troben i quins serien els formats de participació desitjats.

A continuació es desengranaran els quatre eixos d'anàlisi.

a) Objectius:

Com s'ha mostrat en la conceptualització, aquestes iniciatives ciutadanes tenen la virtut de plantejar noves maneres d'abordar les problemàtiques actuals, les quals complementen i milloren les alternatives desenvolupades per l'estat i el mercat. Per eixa raó és important visibilitzar quins plantejaments de la realitat fan i quines accions proposen per a transformar-la. Per a analitzar aquesta dimensió ens fixarem en les següents categories:

- Temàtiques d'incidència. És tracta d'identificar sobre quines parcel·les de la realitat estan incidint els col·lectius. Això aportarà coneixement sobre quines són les problemàtiques percebudes des de la població i quins plantejaments alternatius aporten. Un informació de gran valor per al desenvolupament de la innovació política i la connexió entre administracions públiques i realitat social.

- Accions desenvolupades. Són els mètodes que les iniciatives han considerat més pertinents per a arribar als objectius que es plantegen, atenent als recursos dels que disposen. Analitzar aquesta categoria permetrà conèixer les estratègies amb les que es considera que s'aconsegueix un major impacte social. Aquesta categoria també complix la funció de visibilitzar el valor de les accions que es porten a terme. I, al mateix temps, mostrarà els obstacles amb els que es troben per a desenvolupar la seua labor.

- Aspiracions futures. Són les accions que es desitja desenvolupar, però per a les quals no es compta amb suficients recursos. Per tant, es tracta d'algunes propostes de futur. Les quals és important que es tinguin en compte pel valor de les seues idees innovadores. A través del seu registre es possibilita la inclusió de les propostes en l'agenda política, i es faciliten futures col·laboracions.

b) Recursos:

Els recursos són les eines que les iniciatives necessiten per a materialitzar les seues aspiracions. Per tant, la transcendència en l'augment del seu impacte és cabdal. Es tindran en compte dos classificacions de tipologies: recursos humans, espacials, materials, econòmics i coneixement-informació; i recursos públics, privats i béns comuns. L'objectiu és detectar les necessitats concretes i la capacitat per a generar recursos des de l'autogestió i la cooperació.

- Recursos disponibles. Es tracta dels recursos dels que es disposa. Així es donarà compte de la situació actual respecte a les possibilitats d'acció.

- Necessitat de recursos. Aquesta categoria mostrarà la situació de necessitat de les iniciatives per a poder desenvolupar la seua labor social. A través d'ella es visibilitzen quines són les necessitats concretes, per a poder donar-los resposta posteriorment.

- Vies d'accés als recursos. En aquesta categoria s'indagarà sobre les opcions a les que es té accés per a donar resposta a les necessitats. Es prestarà especial atenció a les formes d'auto-abastiment o autogestió, les col·laboracions o intercanvis amb altres organitzacions ciutadanes, i el suport des dels sectors públic i privat (subvencions, aportacions voluntàries...).

c) Relació amb les administracions públiques:

Com que els processos relacionals són la base del diàleg i la col·laboració, l'objectiu d'aquesta dimensió serà analitzar la relació que mantenen les iniciatives d'innovació social amb les administracions públiques. Entenent per *relació* qualsevol tipus d'interacció, i també l'absència d'aquesta. La intensitat de la participació serà un altre factor central, prestant atenció a les quotes de poder assolides. L'anàlisi es centrarà en els últims quatre anys, donat el creixement que ha experimentat la participació en la ciutat durant l'última legislatura (coincidint amb el canvi de govern, després de dos dècades de govern de dretes). Un fet que pot ser entès com l'inici d'una nova etapa quant a participació ciutadana es referix.

- Adequació dels formats, canals i espais de comunicació i participació actuals. Com que la participació institucional de les iniciatives estudiades és baixa –quantitativament– i diversa –qualitativament–, s'ha optat per aglutinar totes les formes de relació amb les administracions públiques en un mateixa categoria.

En aquesta categoria s'analitzarà com es percep la relació actual, i quins obstacles es detecten, a fi de millorar-la. Es prestarà especial atenció a la valoració dels formats, canals i espais de comunicació i participació amb els que s'ha tingut algun tipus de relació (directa o indirecta).

També s'analitzarà la qualitat de la interlocució i les impressions generades a partir d'aquest contacte. La confiança serà u dels elements a tindre en compte. Com afirma Brugué (2009), aquesta és clau en la gestió de les relacions, més quan l'objectiu és assolir un diàleg constructiu tendent a democratitzar l'administració.

El fet de no tindre relació es prendrà com a igual de significatiu i també s'analitzarà, esbrinant quines són les causes percebudes pels col·lectius estudiats.

L'objectiu d'aquesta categoria és mostrar quina és la postura de les iniciatives d'innovació social respecte als mecanismes de participació institucional desenvolupats. Això permetrà valorar les crítiques recollides i millorar futures estratègies de relació.

- Intensitat de la participació. Quan parlem de capacitat d'incidència (o impacte), estem parlant de poder: poder per a canviar la realitat político-social. De fet, Arnstein (1969) definix la participació com el terme utilitzat per a parlar de donar poder a la ciutadania. I afegix que la redistribució de poder permetrà a la població exclosa dels processos econòmics i polítics poder ser inclosa en el futur. Per eixa raó elabora una classificació d'estadis segons el grau d'intensitat de la participació. Aquesta classificació s'utilitzarà per a analitzar la relació amb les administracions públiques i l'articulació amb les polítiques públiques (que són el tercer i el quart objectiu específic de la recerca). I eventualment, també s'aplicarà a la categoria de necessitat de recursos.

L'escala de la participació d'Arnstein (1969) està composta per vuit escalons, encara que els tres primers no constitueixen formes de participació.

3. El tercer escaló parla de facilitar l'accés a la informació (*informing*). Però ens advertix que si no existix un diàleg entre l'administració i la població, es corre el perill de que la informació aportada no siga comprensible o útil. Cal notar que la informació és un element previ a la possibilitat de participar.
4. La primera forma de participació és la consulta (*consultation*). Les administracions públiques decidixen què consulten i no hi ha garantia de que s'implementen els resultats.
5. Amb l'apaivagament (*placation*) la població té l'opció de participar en els processos de reflexió i presa de decisió (prèvia invitació de l'estructura administrativa). No obstant, no s'especifica quina capacitat d'incidència es tindrà sobre la decisió final (que depén de a l'administració).
6. A partir de l'associació (*partnership*) podem començar a parlar de poder ciutadà, ja que s'inclou a col·lectius ciutadans en els processos de negociació i decisió: formen part de l'equip i guanyen capacitat d'incidència sobre les decisions finals. També se'ls inclou en els processos d'implementació.
7. Amb el poder delegat (*delegated power*) la ciutadania obté la majoria del poder de decisió: ostenta una responsabilitat suficient per a garantir la viabilitat del programa que presenta. No obstant, existix la possibilitat de veto per part del govern, o de no comptar amb prou recursos per a materialitzar el projecte.
8. Per últim, quan arribem al poder ciutadà (*citizen control*), la població participant té el control real sobre les seues decisions i les accions posteriors (comptant amb els mitjans necessaris per a desenvolupar-les).

d) Articulació amb les polítiques públiques locals:

L'objectiu d'aquesta dimensió és donar veu als col·lectius d'innovació social sobre com perceben el seu impacte en les polítiques públiques, i sobre com voldrien augmentar-lo mitjançant la interacció amb les administracions públiques. Primer s'analitzarà l'actual incidència sobre la política institucional. Seguidament s'abordarà una altra manera de generar un vincle entre les administracions públiques i aquestes iniciatives: donar-los suport en les seues pràctiques, facilitant així l'apropiació dels processos participatius per part de la població (concordant amb les idees plasmades en el Procés participatiu per la definició de criteris que orienten el model de participació de València, 2016). Per últim, s'indagarà sobre la manera en que els col·lectius d'innovació social voldrien incidir en les polítiques públiques a través de la seua integració en els processos participatius institucionals.

- Incorporació de les pràctiques d'innovació social a les polítiques locals. En aquesta categoria s'analitzarà el grau d'impacte dels col·lectius respecte als plantejaments i les accions de les administracions públiques (la seua incidència sobre les polítiques públiques). Es tindran en compte dos vies: les relacions de col·laboració amb les administracions; i també altres formes d'incidència que generen una pressió cap a aquelles. D'eixa manera es podrà saber l'impacte que les iniciatives perceben que tenen, i a través de quines pràctiques el generen.

- Suport institucional cap a les iniciatives d'innovació social i les seues pràctiques. Si bé els processos participatius institucionals són la ferramenta més utilitzada per les administracions públiques per a fomentar la participació ciutadana, no és l'única. El suport cap a les pràctiques autogestionades, justificat per la seua labor cap al bé comú, és una altra manera de promocionar aquests col·lectius i augmentar el seu impacte. Per això s'analitzarà quin suport de les administracions públiques es percep, i de quines altres maneres es considera que se'ls podria promocionar.

- Formats de participació institucional desitjats. Aquesta categoria es centrarà en com les iniciatives d'innovació social voldrien ser incloses en el processos de participació institucional. En la tercera dimensió ja s'haurà analitzat quins són els obstacles percebuts per a integrar-se en aquests espais. Per tant, el que aquesta categoria recollirà serà, en primer lloc, si els agradaria implicar-se en l'articulació i el control de la política pública; i, en segon lloc, de quina manera: les propostes o demandes concretes sobre els diferents formats participatius i les tasques en les que desitjarien implicar-se. Es prestarà especial atenció a la compatibilitat d'aquestes propostes amb la metodologia de coproducció de polítiques públiques.

3. Disseny metodològic.

Com que la investigació està dirigida a donar veu i comprendre els discursos dels agents socials, la metodologia d'estudi emprada ha estat la qualitativa. Aquesta comprensió seria inviable mitjançant una metodologia quantitativa, donada la complexitat que implica la varietat de temàtiques i postures que hi ha representades.

L'univers d'estudi està compost pel conjunt de pràctiques d'innovació social de la ciutat de València que complixen els següents criteris de selecció:

- Actuar sobre la realitat de la ciutat i tindre un grup de treball més o menys estable. Això és: arrelament territorial i recorregut històric de dos anys com a mínim.
- Tindre aspiracions de transformar la realitat social i política, més enllà de la satisfacció de les necessitats pròpies.
- Ser iniciatives col·lectives de base popular, és a dir, auto-organitzades. En el cas dels grups formals (amb personalitat jurídica), poden comptar amb alguna persona assalariada, però el gros de la seua activitat ha de ser sostinguda per persones voluntàries. Les organitzacions amb una estructura jeràrquica queden descartades.
- També s'han inclòs campanyes o plataformes que aglutinen diverses iniciatives autogestionades. Les quals complixen la mateixa funció social que aquelles i, per tant, tenen legitimitat per a ser incloses en la política institucional. En aquest cas no es tindrà en compte el requisit dels dos anys de recorregut (ja que els grups que les conformen ja el complixen).

Els anteriors criteris busquen acotar l'univers d'estudi al que en aquesta recerca s'ha decidit anomenar ***pràctiques populars d'innovació social***. Una tipologia que es caracteritzaria per unes formes d'organització autogestionades i una estructura de poder no jeràrquica. S'ha pres eixa decisió per considerar que, amb el temps del que es disposava per a realitzar la recerca, no es podia abastar la diversitat de discursos sostinguts pel conjunt de pràctiques d'innovació social. Per això s'ha decidit prioritzar unes característiques que s'han considerat centrals en el procés de transformació de les relacions socials i les relacions de poder. Es tracta, per tant, d'una decisió de la investigadora.

Per a dissenyar la mostra, la primera tasca va ser elaborar un llistat exhaustiu de possibles iniciatives a estudiar (feta a partir del coneixement contextual previ i d'una recerca posterior). Es va prosseguir amb la consulta i la contrastació de la informació obtinguda amb persones implicades en els àmbits d'actuació abordats pels col·lectius, i també durant l'entrevista exploratòria. Finalment, es va utilitzar la tècnica de la bola de

neu per a dissenyar la mostra definitiva, ja que durant les entrevistes s'obtenia més coneixement sobre l'existència o les característiques d'alguns col·lectius.

De manera paral·lela, es va dissenyar una classificació de perfils tipològics basada en els àmbits d'actuació dels col·lectius/iniciatives compreses en l'univers d'estudi. El mitjà aplicat per a elaborar-la ha estat l'observació empírica, atenent a la diversitat d'àmbits d'actuació presents a l'univers. No obstant, s'ha de tindre en compte que aquesta classificació és relativa perquè, en la pràctica, molts col·lectius treballen de manera transversal sobre múltiples temàtiques. Pel que s'han classificat en funció dels eixos d'acció principals.

Finalment, s'ha aplicat una selecció intencional, incloent u o dos col·lectius en cada perfil tipològic de la mostra. Per a la selecció s'ha tingut en compte:

- Procurar abastar la major diversitat possible respecte als tipus de pràctiques desenvolupades, la composició dels seus integrants i altres variables descriptives rellevants per a l'anàlisi. Eixa diversitat s'ha buscat tant dins dels perfils tipològics, com entre ells.
- Seleccionar les iniciatives que estan tenint un major impacte social (entenent aquest com a la conjunció entre el reconeixement social assolit i la implicació aconseguida en les seues accions).

L'objectiu ha estat reflectir de la varietat de discursos i posicionaments presents en l'univers d'estudi. De manera que, encara que no s'ha arribat a la saturació del discurs, es pot assegurar que les realitats descrites existixen i que la informació plasmada no respon a discursos minoritaris. Per tant, tenen una rellevància social.

El resultat d'aplicar el mètode descrit pot ser consultat en la Taula 1 "Mostra dels col·lectius estudiats i característiques rellevants per a l'anàlisi":

Perfil tipològic	Nom del col·lectiu	Altres eixos d'acció intensa	Variables descriptives rellevants per a l'anàlisi			
			Perfil d'edat amb més pes*(1)	Recorregut	Mida*(2)	Personalitat jurídica
Enfortiment de la xarxa comunitària	Cabanyal Horta	Sobirania alimentària	Composició adulta	4 anys	Mitjana	Grup informal
	CSOA l'Horta	Cultura; sobirania alimentària	Composició mixta	7 anys	Gran	Grup informal
DD.HH., interculturalitat i política migratòria	Escuelita feminista antiracista	Feminismes; enfortiment de la xarxa comunitària	Composició juvenil	2'5 anys	Menuda	Grup informal
	Campanya CIEs NO – València	-	Composició mixta	9 anys	Mitjana	Grup informal
Feminismes i LGTBI+	Assemblea Feminista 8M València	Enfortiment de la xarxa comunitària	Composició mixta	2 anys	Gran	Grup informal
	València Crida!	-	Composició juvenil	2 anys	Menuda	Grup informal
Cultura	Ca Revolta	Enfortiment de la xarxa comunitària	Composició adulta	19 anys	Mitjana (amb 400 sòcies)	Associació sense ànim de lucre
Dret a l'habitatge	EntreBarris	Enfortiment de la xarxa comunitària	Composició mixta	2'5 anys	Mitjana	Grup informal
Lluites de barri per un model de convivència sostenible	Cuidem Benimaclet	Enfortiment de la xarxa comunitària	Composició mixta	Menys de 1 any *(3)	Gran	Grup informal
	Espai veïnal Cabanyal	Enfortiment de la xarxa comunitària	Composició juvenil	4 anys	Menuda	Grup informal
Model territorial de València i la seua horta (ecologia)	Per l'Horta	Cultura popular i agrícola; sobirania alimentària	Composició adulta	18 anys	Menuda (amb 120 sòcies)	Associació sense ànim de lucre

Taula 1. Mostra dels col·lectius estudiats i característiques rellevants per a l'anàlisi

*(1) Juvenil = < 35 anys; Adulta = > 35 anys. L'elecció de la franja d'edat respon a una decisió de la investigadora a partir de l'observació empírica.

*(2) Menuda = < 25 persones actives; Mitjana = 25 - 50 persones actives; Gran = > 50 persones actives.

*(3) No s'aplicarà el criteri d'antiguitat per la mida i fort impacte social d'aquest col·lectiu, els quals justifiquen la seua presència a l'estudi.

En total s'han entrevistat a onze iniciatives, moltes de les quals participen en dos campanyes que aglutinen a nombrosos col·lectius: "València no està en venda" i la "Plataforma Horta és futur - No a la ZAL". S'ha realitzat una entrevista per a cada cas de la mostra, tenint en compte els col·lectius que participen en eixes dos campanyes per a incloure la informació referent a elles en les preguntes plantejades durant les entrevistes.

Planificació del procés empíric:

El procés empíric ha seguit quatre etapes. La primera ha estat una entrevista exploratòria a una informant clau. Posteriorment s'ha realitzat el treball de camp en relació a les iniciatives d'innovació social incloses en la mostra. La tècnica d'obtenció de dades utilitzada ha estat l'entrevista qualitativa semi-estructurada, de manera que s'han abordat les dimensions investigades, però sempre donant lloc a recollir informació complementària. Recordem que aquesta investigació està dirigida a donar veu i comprendre els diferents discursos presents en la mostra, de manera que estar obertes a informació imprevista és fonamental per a ser fidels a la realitat observada. Una vegada realitzades les entrevistes, es varen estudiar els seus resultats utilitzant l'anàlisi qualitativa de contingut. Per últim, es va organitzar un debat públic, on es va fer una devolució dels resultats preliminars de la investigació i es debateren entre les persones assistents.

1ª etapa: Entrevista exploratòria semi-estructurada a una informant clau.

Per a aquesta entrevista s'havia de trobar a una persona amb una visió global dels moviments socials valencians, la qual poguera identificar pràctiques concretes per a integrar en l'estudi. Podia tractar-se d'un perfil polític o tècnic, encara que no era un requisit necessari. Finalment es va entrevistar a la coordinadora general de l'Àrea de participació, drets i innovació democràtica de l'Ajuntament de València, i regidora delegada de Govern obert, participació, acció veïnal i transparència. Els objectius d'eixa entrevista eren:

- Contextualitzar la situació social i política del territori: la trajectòria històrica de les iniciatives populars d'innovació social a València, i la relació que han mantingut amb les administracions públiques.
- Utilitzar la informació recollida per a acabar de definir els perfils tipològics i la mostra de la recerca. Així com per a acabar de dissenyar els guions de les entrevistes i connectar-los amb les característiques i situacions vitals dels col·lectius.

2ª etapa: Treball de camp amb les iniciatives d'innovació social objecte d'estudi.

El següent pas va ser contactar amb els col·lectius seleccionats. Primer se'ls va explicar el plantejament i els objectius de la investigació; i, si estaven interessades en participar, es concertava l'entrevista.

Les entrevistes podien ser individuals o en grup, sent l'opció ideal dos o tres persones, i acceptant-ne fins a quatre. Es va demanar que les persones entrevistades tingueren una implicació activa en el moviment, de manera que conegueren els debats mantinguts al si del grup. A més, la informació aportada havia de respondre al discurs sostingut per tot el col·lectiu. El fet de procurar entrevistar a diverses persones a la vegada respon a tres raons. La primera és que, a major nombre, major és la informació aportada, i amb més matisos. En segon lloc, la pluralitat és un mecanisme de rigor acadèmic, ja que evita possibles biaixos individuals. I en tercer lloc, és una manera de reforçar l'element implicatiu-participatiu del projecte de recerca.

Totes les entrevistes han estat enregistrades en àudio i posteriorment transcrites. En els Annexos 1 i 2 es pot consultar el guió de les entrevistes i el model de consentiment informat fet servir. La transcripció de les entrevistes no es publica per a protegir la confidencialitat dels col·lectius, considerant les característiques de la mostra.

3ª etapa: Anàlisi dels resultats.

Una vegada fetes les entrevistes, es va prosseguir estudiant els seus resultats amb una anàlisi qualitativa de contingut. El plantejament inicial era separar els continguts de cada entrevista vinculats amb cada eix d'anàlisi i les categories que els conformen, per a analitzar-los posteriorment. No obstant, quan s'estava fent aquest treball es va observar que hi ha algunes categories a les que els col·lectius donen molta més importància que a altres, recollint-se més informació rellevant. En canvi, per a altres categories no s'apreciava una especial rellevància en relació als objectius de la investigació. Per això l'operació realitzada durant l'anàlisi ha estat, a partir del diàleg entre el contingut del marc teòric i l'anàlisi empírica, ajustar alguns aspectes del sistema de categories i reestructurar l'ordre en que s'aborden alguns eixos d'anàlisi.

Concretament, per a l'anàlisi dels objectius s'ha respectat les categories i l'ordre en que s'aborden. En canvi, en els recursos s'ha decidit obviar la categoria dels recursos disponibles per no considerar els seus resultats suficientment rellevants, i també s'ha invertit l'ordre en que s'aborden les altres dos categories.

La reestructuració de la relació amb les administracions públiques i l'articulació amb les polítiques públiques ha estat més profunda. S'ha unit els dos eixos en un sol apartat i

s'han abordat les diferents categories que contenen seguint una lògica cronològica: primer el passat; tot seguit el present; i finalment els plantejaments de futur. De manera que les categories han quedat integrades en uns apartats que faciliten la seua vinculació amb els discursos obtinguts. Per tant, aquesta reestructuració del sistema de categories és el resultat d'adoptar una lògica comprensiva i ajustar la categorització als resultats obtinguts.

Per últim, s'ha analitzat la informació resultant tractant d'identificar quin és el denominador comú entre tots els discursos, quines diferències es poden trobar (i a quines causes es podrien atribuir eixes diferències), i quines necessitats o obstacles es detecten.

4ª etapa: Devolució dels resultats preliminars de la recerca i debat públic.

Com a última tasca del treball de camp, es va consultar als col·lectius si tenien interès per participar en un acte públic per a debatre els resultats del procés d'investigació obtinguts fins eixe moment. Com que la resposta va ser positiva, es va convidar a totes les iniciatives entrevistades, i també es va fer una difusió general per a tractar d'arribar a persones implicades en altres moviments socials. A més, es va considerar pertinent convidar a la Regidoria i a la Conselleria de participació, amb l'objectiu d'apropar el discurs dels moviments socials a les administracions públiques i facilitar un xicotet contacte des d'una posició horitzontal.

L'activitat es va titular "*Quina relació volem els moviments socials amb l'Administració? Espai de debat i aprenentatge col·lectiu*" i es va celebrar el 6 de Juny de 2019 al jardí social de Cabanyal horta, amb una duració de dos hores i mitja. Varen acudir integrants de set dels col·lectius entrevistats, persones vinculades al món social i persones de perfil polític i tècnic. Entre elles cap destacar la presència del director general de la Conselleria de participació i de la regidora de Govern obert, participació i acció veïnal, la qual es valora positivament per la voluntat política que demostra.

El mètode emprat va consistir en intercalar la lectura dels resultats preliminars amb el diàleg que es generava al voltant de cada tema. Es va començar per una lectura parcial dels resultats dels eixos d'acció i els tipus d'accions desenvolupades pels col·lectius. L'objectiu era visibilitzar el seu treball. Després es va iniciar el debat, començant per les categories a les que es volia donar més importància: el posicionament cap a futures relacions amb les administracions públiques; com incidir en les polítiques públiques a través d'una relació de col·laboració amb les administracions públiques; l'autogestió i l'accés als recursos públics; i la participació autogestionada i el reconeixement institucional. La resta de temes anaren sorgint d'una manera natural a partir de les

converses que aquells temes generaren.

Els objectius de l'activitat eren, d'una banda, fer un retorn dels resultats per a totes les persones que havien participat en la investigació. I, en segon lloc –i més important–, facilitar un espai d'encontre i diàleg entre les iniciatives d'innovació social, de manera que es poguera generar un debat entre les diferents postures i discursos observats durant la recerca. Eixe últim objectiu responia a dos qüestions: una aplicada o de caire social, i una altra acadèmica. A nivell social, es va considerar positiu facilitar un espai per a promoure la reflexió i l'intercanvi de sabers, el qual també podia servir per a generar noves connexions entre col·lectius i promoure la creativitat. La seua importància residia en que els temes que es tractaren són temes poc debatuts a València (com a mínim de manera pública). I també que, després d'haver fet l'anàlisi dels resultats, es va considerar positiu generar un diàleg entre les persones activistes amb major recorregut i les generacions més joves, amb l'objectiu d'afavorir la transmissió de coneixements respecte al funcionament institucional des dels primers cap als segons. Respecte a la utilitat acadèmica del debat, ha servit per a contrastar alguna informació recollida durant les entrevistes i la interpretació que s'havia fet d'ella. També es varen poder escoltar nous discursos, diferents als de les entrevistes.

Els resultats del debat han estat inclosos en un apartat posterior a l'anàlisi dels resultats, i la seua interpretació es reprén durant les conclusions de la investigació.

4. Anàlisi dels resultats.

A continuació es mostra el coneixement produït respecte a cada objectiu específic de la investigació, obtingut a partir de l'anàlisi de les entrevistes realitzades durant la segona etapa del procés empíric.

a) Objectius.

L'anàlisi de les categories d'aquesta dimensió pot ajudar a conceptualitzar les pràctiques d'innovació social i entendre quins reptes plantegen.

I- Eixos d'acció/incidència:

Els eixos d'actuació treballats des de les onze iniciatives són molt diversos i abasten una gran quantitat de temàtiques, que podrien agrupar-se en nou grans àrees d'acció:

- l'organització/acció veïnal/comunitària i la participació ciutadana;
- la lluita feminista i LGTB+;
- les violències sofrides per les persones immigrades i/o racialitzades;
- el model de ciutat;
- l'emergència habitacional;
- l'ecologisme i la sobirania alimentària;
- l'educació i la integració social;
- la cultura; i
- la recuperació i/o protecció de patrimoni i béns comuns.

El llistat detallat, compostat per trenta-cinc elements, es troba a l'Annexe 3.

El denominador comú que s'observa a tots els eixos és la lògica anticapitalista, entenent el capitalisme com un element del sistema capitalista-colonial-patriarcal. De manera que tots els eixos d'acció estan dirigits a la desmercantilització de les necessitats socials, l'enfortiment (*empowerment*) de la població, i el dret de totes les persones a una vida digna. A més, totes les iniciatives treballen des d'una lògica comunitària i amb una perspectiva ecològica.

Respecte a les necessitats o obstacles detectats, quasi tots estan vinculats a les relacions amb les administracions públiques o amb la limitació de recursos. De manera que s'abordaran en els següents apartats de l'informe.

Només s'ha registrat una situació que no pot ser inclosa en cap categoria posterior: la dificultat de les persones migrants per a generar estructures organitzatives i sostindre-les en el temps. Una situació que les persones entrevistades atribueixen a l'elevada

mobilitat geogràfica del seu col·lectiu, motivada per les situacions de precarietat amb les que han de lidiar. Raó per la qual el nombre d'iniciatives d'aquest perfil és més reduït i tendixen a ser grups menuts. L'origen de l'obstacle, per tant, és sistèmic.

II- Accions desenvolupades:

Els col·lectius utilitzen un ampli ventall de pràctiques i estratègies per a aconseguir materialitzar els seus objectius. Les quals poden dividir-se en tres grups:

- Relacions amb les administracions públiques: relacions de cooperació i relacions de confrontació o pressió;
- Pràctiques dirigides a la població, tals com facilitar l'apropiació de coneixements i capacitats, influir en l'opinió pública, o brindar serveis; i
- Pràctiques internes al grup, generalment dirigides a aspectes formatius i organitzatius. En els casos dels col·lectius feministes i LGTB+, és habitual que també treballen la transformació de les relacions socials interpersonals des dels nivells individual i grupal. Concretament, el foment de les cures i el qüestionament del model relacional hegemònic vinculat a l'heteropatriarcat.

Les activitats registrades s'han dividit en deu tipologies:

- Elaboració i divulgació de materials dirigits a la població i a les AAPP: materials informatius, formatius, diagnòstics i informes tècnics, propostes ciutadanes...
- Interacció directa amb les AAPP i partits polítics.
- Accions de visibilització, protesta i pressió cap a les AAPP.
- Transformació de l'espai públic per a l'ús comunitari.
- Activitats educatives/formatives dirigides a perfils socials molt diversos.
- Organització d'activitats comunitàries de temàtica cultural i reivindicativa: tallers, debats, activitats a l'espai públic...
- Foment de la cooperació i el treball en xarxa entre col·lectius.
- Activitat interna dels col·lectius: auto-formació, co-creació de coneixement...
- Constitució d'estructures d'organització social.
- Serveis a les persones: acompanyament psico-social, assessorament legal...

La informació completa pot ser consultada a l'Annexe 4, on figuren les activitats concretes.

Cal remarcar la gran varietat d'activitats desenvolupades dirigides a la població i a les administracions públiques, amb una important producció de materials i coneixement. Les quals busquen la implicació política de la societat en el seu conjunt, i brinden serveis que pal·lien les situacions de vulnerabilitat social (és a dir, complementen serveis

deficients de la cartera dels serveis públics). Les activitats culturals i lúdiques també estan molt presents, generant-se un lleure alternatiu al mercat capitalista.

Totes les iniciatives estudiades combinen, com a mínim, dos d'aquests tipus de pràctiques. I, en la majoria de casos, treballen sobre els tres (exceptuant les relacions amb les administracions públiques, algunes vegades).

Les necessitats o obstacles detectats en aquesta categoria es detallen en la dimensió dels recursos.

III- Altres eixos d'actuació i activitats que es voldrien treballar:

Existix un seguit de temàtiques que algunes iniciatives voldrien treballar, però que, principalment per falta de recursos humans –i, a vegades, per falta de recursos materials o econòmics–, no arriben a poder donar cobertura.

Durant les entrevistes no es va aprofundir en les raons per les que es donava menys prioritat a eixos temes. La interpretació que des d'aquest estudi es fa és que es podria deure a qüestions com:

- la complexitat d'algunes temàtiques plantejades, ja siga pels coneixements i condicions necessàries per a abordar-les, o per dependre d'institucions governamentals opaques a la participació ciutadana;
- la percepció del grau d'urgència (la necessitat d'un abordatge immediat, o no);
- la llunyania física (la distància entre la ubicació geogràfica de la iniciativa en qüestió i els elements sobre els que es voldria influir);
- la implicació d'elevades càrregues de treball no remunerat;
- o, simplement, per considerar-los de menor importància respecte al treball que s'està realitzant.

El llistat dels eixos d'acció i les activitats nombrades pels col·lectius pot ser consultat a l'Annexe 5. La majoria dels temes giren entorn a la vulneració dels drets de les persones i a les necessitats socials presents a l'entorn. També existixen propostes concretes, com les cooperatives d'habitatge o la renda bàsica de les iguals.

Certament, resulta difícil trobar un element comú que pugui justificar que eixes temàtiques passen a un segon pla, tenint en compte la poca informació recollida. Pel que seria interessant que es seguira treballant, a fi d'obtindre una millor comprensió del fenomen.

b) Recursos.

S'observa una percepció d'auto-suficiència bastant generalitzada: "Tenim tot el que necessitem [...], i allò que no tenim, ho creem"¹. Es segueix la lògica de treballar des dels recursos amb els que es compta. Per això s'ha considerat de poca utilitat el registre dels recursos disponibles per part de cada grup. De manera que s'obviarà la primera categoria de la dimensió i s'analitzaran només les vies d'accés als recursos i les necessitats de recursos.

I- Vies d'accés als recursos:

Es detecten dos vies per aconseguir recursos: l'autogestió i les ajudes i subvencions procedents d'institucions públiques.

Respecte a l'autogestió, els mecanismes més utilitzats són: la recepció d'aportacions econòmiques i materials voluntàries (individuals, o d'altres col·lectius i organitzacions); els préstecs de materials entre iniciatives; l'organització d'esdeveniments públics (kafetes, dinars i sopars, concerts, fires...); la venda diària de beguda i menjar; el marxandatge (amb una doble funció de visibilització); les caixes de resistència compartides; i el reciclatge de materials per a donar-los altres usos. Altres mecanismes utilitzats per algunes iniciatives són: les quotes de sòcies (en el cas de les associacions); l'organització d'activitats i tallers no gratuïts; el crowdfunding; la participació en activitats remunerades (com ponències); i les rifes de materials donats.

Els vincles generats entre les iniciatives cobren molta importància (referida de manera unànime per totes les iniciatives): s'observa una elevada connexió i suport mutu entre els col·lectius, tant a nivell material i econòmic, com en la cessió o col·lectivització dels espais i el coneixement. Molts col·lectius compartixen membres entre si, facilitant-se una comunicació directa.

Respecte a les ajudes o subvencions econòmiques, es detecten tres col·lectius que les han fet servir: dos grups informals i una associació sense ànim de lucre. L'associació ha optat a subvencions de diferents administracions públiques (Diputació, Conselleria de cultura i Ajuntament) i els dos grups informals s'han nodrit d'una ajuda d'un partit polític ("Projectem") i d'un programa cofinançat per la Universitat i l'Ajuntament de València ("Emergents").

S'observa una línia argumental, compartida per cinc iniciatives, que defensa l'autogestió com a única via d'accés als recursos. Els arguments aportats giren entorn a la necessitat

¹ No s'etiqueten les cites per a protegir la confidencialitat dels col·lectius, considerant les característiques de la mostra.

d'una independència o autonomia per part dels col·lectius: “No volem que el fet de rebre recursos públics condicione les nostres pràctiques, ni tampoc crear una relació de dependència cap a eixos recursos”; “L'autogestió forma part de la resistència”. Per contra, els col·lectius que han rebut ajudes o subvencions econòmiques comenten que això no ha suposat un detriment de la seua autonomia, ni ha condicionat les seues pràctiques.

Existix una línia argumental que afirma que “S’ha de posar els recursos de l’administració al servei de la població i dels seus projectes comunitaris. A través del treball comunitari, amb menys recursos, es fan moltes més coses perquè la gent s’implica en les seues necessitats”. Seguint eixa lògica, existix la demanda de tindre dret a uns recursos públics per la labor social que s’està fent. Hi ha una proposta concreta de subvencions finalistes (associades a un projecte específic): “Així s’evita crear una relació de dependència cap a subvencions continuades”. Si ens fixem en les variables descriptives vinculades a aquesta línia argumental, s’observen diferents patrons: es tracta d’una postura defesa tant per associacions com per grups informals; el perfil d’edat majoritari sempre és de composició adulta o mixta; i, en general, el recorregut mínim dels col·lectius és de quatre anys.

Els espais físics són un recurs especialment important. Es detecta una elevada rellevància dels espais autogestionats (de propietat pública o privada, o espais alliberats –ocupats– gestionats com a béns comuns). Tots els col·lectius sense un espai propi utilitzen eixos espais.

II- Necessitats de recursos:

Dos recursos que destaquen entre les necessitats percebudes són l’espai i el temps, per a reunir-se i/o per a desenvolupar les activitats. El tercer respon a una qüestió de coneixements (i, consegüentment, capacitats).

Respecte a la manca d’espais, existix una marcada demanda de cedir espais de propietat pública per als col·lectius (independentment de la seua personalitat jurídica). També existix una demanda d’equipaments comunitaris (edificis gestionats per i per a la població, amb una partida pressupostària assignada). L’altra necessitat passa per la protecció dels espais ja existents: diverses iniciatives senten una desprotecció i atac cap als espais construïts col·lectivament, els quals són considerats de gran valor per a la vida comunitària. També es referix la pertinença d’habilitar-los amb serveis com l’enllumenat, l’abastiment d’aigua o els accessos adaptats a persones amb mobilitat reduïda. Es considera que “la promoció dels béns comuns (de gestió comunitària) és

una manera de canviar la relació de la població amb l'espai públic i incentivar a la participació”.

El temps és l'altre recurs més limitant. Es detecten dificultats per a compaginar la vida personal i laboral amb la participació. És a dir, la gent no disposa de prou temps “lliure” per a desenvolupar tot l'activisme que voldria. Per això, depenent dels recursos humans disponibles, es poden desenvolupar uns objectius i unes activitats més o menys ambicioses. Respecte a aquesta compatibilitat, es detecten dos necessitats concretes.

D'una banda, el temps és un recurs pel que es pot realitzar un intercanvi monetari. Per això algunes iniciatives acusen una necessitat de finançament per a contractar personal tècnic i educatiu. Es considera que sense eixe suport no es poden sostindre certs projectes que responen a les necessitats socials de l'entorn. Uns projectes que actualment implicarien (o ja han implicat) elevades càrregues de treball no remunerat.

D'altra banda, existixen unes demandes de facilitació respecte als processos de participació institucional:

- Que els processos participatius no siguen en horari laborable.
- Fomentar la participació digital per a facilitar la conciliació.
- Desenvolupar mecanismes de conciliació per a la participació institucional presencial. Especialment per als casos on s'està invertint una important quantitat de temps en generar uns recursos que seran utilitzats per les administracions públiques.

La qüestió de l'accés a una informació i uns coneixements suficients és la tercera limitació de recursos detectada; aplicable tant a la participació institucional com a la no institucional. Centrant-nos en la institucional, eixos elements estan vinculats amb el tipus de relacions que es poden establir amb les administracions públiques: si no es compta amb un coneixement profund de les situacions que es pretenen abordar, es genera un desequilibri de poder que dificulta assolir unes relacions horitzontals. Concretament, existix una demanda d'informació de fonts oficials que, ara mateix, o no és pública, o només és facilitada pel sector privat (al qual se'l desacredita pels seus interessos econòmics). Es demanda una informació contrastada, accessible i amb un llenguatge menys tècnic que facilite la seua comprensió. També es referix una insuficiència de coneixement sobre procediments administratius, així com sobre altres àrees d'espacial complexitat o especificitat (relacionades amb els eixos sobre els que es desitja incidir). Aquesta situació dificulta la participació: tant per a relacionar-se amb les administracions públiques; com per a facilitar la transmissió de coneixement entre la població.

Respecte als coneixement, hi ha una altra qüestió que s'ha vist reflectida durant les

entrevistes: les competències i les limitacions de les administracions públiques locals. Entenent les limitacions, tant de cara al govern central, com per la influència de poders fàctics: “Entenem que de vegades no és que no vulguen, si no que no tenen tant de poder com ens pensem... O que significaria canviar coses més estructurals, que la majoria d'ajuntaments no s'atrevirien a canviar”; “Nosaltres diferenciem entre administració i qui hi ha dins de l'administració. [...] Però no és només eixa gent, sinó administracions més grans d'on depenen les administracions locals i les seues ferramentes. I el govern actual també està limitat pel que feren els anteriors”; “La relació haguera pogut ser molt millor en esta legislatura. També hem de fer autocrítica des de l'associacionisme; hem de ser conscients dels límits de l'administració”. No obstant, s'aprecia un parcial desconeixement sobre quines són les limitacions o les competències concretes a les que es fa referència.

c) Relació amb les administracions públiques i articulació amb les polítiques públiques locals.

Per a analitzar aquestes dos dimensions, primer s'abordarà la qüestió de com han sigut fins ara les relacions amb les administracions públiques. Eixe element és important perquè ens situarà en el context relacional i abordarà l'adequació dels formats, canals i espais de comunicació i participació actuals. Després s'analitzarà la percepció de quina incidència es té sobre la política institucional, un element relacionat amb el grau d'intensitat de la participació. Es vorà quines estratègies s'estan seguint i quin impacte es troba que es té. Posteriorment s'abordarà la qüestió de la participació autogestionada i el seu reconeixement institucional, que és una manera de fomentar la participació no vinculada a les esferes institucionals. En eixe apartat es reprendrà la dimensió dels recursos. Finalment s'analitzarà quines són les perspectives de futur, on s'abordarà els posicionaments cap a futures relacions amb les administracions públiques i com es vol incidir sobre les polítiques públiques (els formats de participació institucional desitjats). Durant eixos dos apartats es tornarà a analitzar l'element relacional i s'abordarà la coproducció de polítiques públiques.

I- Relacions amb les administracions públiques:

Es detecta una marcada sensació de desconfiança cap a les administracions públiques. Una de les raons nombrades és el fet de no haver aplicat els resultats d'alguns processos participatius que s'han desenvolupat. Existix un nombre de persones que no vol tornar a participar a conseqüència d'això. Una altra raó és la sensació d'instrumentalització dels moviments socials o l'intent d'apropiació simbòlica de la seua

feina o mèrits per part de les administracions públiques o els partits polítics. Com a conseqüència, diversos col·lectius que han mantingut reunions amb ells els han demanat que no fera pública la interacció (i s'ha respectat la petició).

També s'observa una important percepció de manca d'utilitat del diàleg amb les administracions públiques: "T'escolten, però no et fan cas"; "La participació es bidireccional. No es tracta de demanar opinió i que després fagen el que els done la gana. Ha d'haver una coresponsabilitat". S'han detectat casos de voler dialogar, però no trobar una resposta institucional: "El procés d'al·legacions voldríem que fora per a interactuar, i no ho estan fent".

Un altre problema nombrat és haver d'interactuar amb una "administració amb personalitat múltiple": un govern compost per diferents partits amb diferents objectius polítics. Això provoca greus problemes de comunicació amb els col·lectius: "Desde una concejalía te dicen que sí a algo, y después te encuentras con que es que no. Pero nadie te lo ha comunicado, te lo encuentras literalmente". Existix una acusació cap als diferents partits del govern d'utilitzar l'argument de la falta de suport dels altres dos partits com a excusa per a no actuar: "Hi ha capacitat, però falta la voluntat".

Respecte al grau de relació entre les iniciatives autogestionades i les administracions públiques, s'observa una tendència a una major relació de col·laboració per part dels col·lectius amb una composició adulta o mixta. Les relacions col·laboratives per part de col·lectius de composició juvenil són nul·les.

II- Percepció d'incidència sobre les polítiques institucionals:

S'observa una sensació d'incidència dels col·lectius cap a les accions de les administracions públiques. No obstant, eixe impacte s'intuïx, sobre tot, en com aquelles perceben els problemes socials i en la transformació dels seus discursos polítics. Es considera una incidència insuficient: "Tenim incidència, però en qüestions accessòries o marginals. Però no en allò estructural, que és possiblement lo més necessari".

Els col·lectius que perceben la seua incidència ho fan a través de dos vies:

- Les relacions de col·laboració, a través de processos participatius o reunions bilaterals.
- La pressió ciutadana, mitjanant accions al carrer, actes públics i la visibilització als mitjans de comunicació i les xarxes socials.

Hi ha col·lectius que matisen que "les dos vies són necessàries: la interlocució i la pressió social. Si pressiones però després no tens treballades les propostes, malament. Si tens propostes però no aconsegueixes posar-les en l'agenda política a través de la

pressió, mai et faran cas". Per tant, "primer ve el reconeixement social i, a partir d'aquest, el reconeixement institucional i les reunions amb les administracions".

La conseqüència d'eixa sensació de manca d'incidència és la tendència dels col·lectius a no voler participar en els processos de participació institucionals: "Si la gent no participa, has de buscar la causa. Si es té una via de participació que veu que és útil, la participació augmentarà. El problema és que si t'estrelles contínuament, fas propostes i l'administració fa el que vol... Doncs això desactiva al més pintat".

III- Participació autogestionada i reconeixement institucional:

Es reclama que "s'ha de fer tant de cas a la participació no institucional com a la institucional". Seguint eixa línia argumental, existix una demanda de fomentar els processos veïnals nascuts als barris: "Llegan a un sitio y quieren inventar la participación. Cuando esto no funciona así. Esto nace desde abajo... Sería positivo que la administración dedicara su trabajo a apoyar e impulsar los proyectos que han nacido en el barrio. En lugar de intentar crear otros desde cero, con unos modelos que no han sido pensados por la gente y que no consiguen implicarla".

Hi ha una altra aportació dirigida al reconeixement de les iniciatives populars: "De cara a l'administració, haurien de rebuscar més en els barris i els moviments socials. Que s'acostaren per a treballar temes conjuntament. Es centren molt en el centre de la ciutat i en [les entitats de llarg recorregut]". És a dir, hi ha una desig de ser tinguts en compte per les administracions públiques; de ser consultats i reconeguts com a agents socials de la ciutat.

Una altra demanda recollida –dirigida precisament a eixe reconeixement de les administracions públiques i a la prestació de suport– és que els col·lectius sense personalitat jurídica tinguen l'opció de rebre recursos públics, assessorament legal, espais de visibilitat facilitats per les administracions públiques i permisos per a realitzar activitats en l'espai públic. Es considera que "les administracions ens haurien de reconèixer i donar-nos suport, al tractar-se de col·lectius sense ànim de lucre i que realitzem una labor social". Eixa demanda es fa a propòsit de l'elevada reticència de molts col·lectius a constituir-se jurídicament. En eixe mateix sentit, podem recollir la demanda ubicada en la dimensió dels recursos que parlava sobre la necessitat de finançament per a poder contractar personal tècnic i educatiu.

IV- Posicionament cap a futures relacions amb les administracions públiques:

La possibilitat de relacionar-se amb les administracions públiques és un punt conflictiu per a alguns col·lectius, degut a que existixen diferents posicionaments individuals al respecte. Això provoca que, en alguns casos, es preferisca participar a nivell individual o a través d'altres plataformes (així no s'implica la imatge pública del col·lectiu). No obstant, en la majoria dels casos no hi ha un posicionament totalment definit: tenen un posicionament sobre les relacions que s'han donat fins ara, però no s'han contemplat altres possibles escenaris, diferents a l'actual. També existixen casos amb unes idees bastant definides sobre com es voldria col·laborar en el futur.

Es detecten tres línies argumentals, les quals no són excloents, ja que sempre es combinen en els discursos:

- A) La nostra estratègia està dirigida a la incidència social per a fomentar una consciència crítica i una organització ciutadana, la qual deuria pressionar a les administracions públiques i provocar que modifiquen les seues polítiques. Eixa postura la compartixen tots els col·lectius de la mostra. No obstant, només hi ha un col·lectiu que tanque totalment les portes a relacionar-se amb les administracions públiques d'una manera col·laborativa: "El nostre objectiu no és tindre un diàleg amb les administracions. Qui governa ja escoltarà, o no, el que es diu. Les nostres propostes ja estan publicades i difoses". Hi ha una important part dels col·lectius que manifesten explícitament no tancar les portes a relacionar-se amb les administracions públiques, però una part d'elles matisen que ho farien "amb cautela i poques esperances".
- B) A priori, no volem relacionar-nos amb les administracions públiques, perquè pensem que ens van a instrumentalitzar per als seus interessos polítics; o perquè pensem que no guanyarem res dialogant perquè partim d'una posició inferior que no ens permet negociar.
- C) Volem relació amb les administracions públiques, però volem tindre incidència en les decisions importants: "Reclamem un model de democràcia directa"; "No haver d'integrar-se en un partit polític per a participar en les decisions importants". Es remarca especialment "sempre que la participació no implique un canvi en la nostra manera d'organitzar-nos, treballar i fer xarxa".

Les postures relacionades amb el tercer discurs es desenvolupen en el següent apartat.

V- Com incidir en les polítiques públiques a través d'una relació de col·laboració amb les administracions públiques:

Es plantegen tres postures sobre com incidir en les polítiques socials:

A) Elevar propostes ciutadanes a les administracions públiques: com mecanismes legals per a modificar polítiques urbanístiques; documents dirigits a incidir en futures polítiques (com diagnòstics i informes tècnics, o el document *Per una Carta valenciana de Drets Socials com a procés de construcció de la ciutadania social comunitària*); o reglaments institucionals re-dissenysats (el reglament intern del CIE de Zapadors).

B) Participar en el diagnòstic i orientar el re-disseny dels projectes de política social: “Yo no quiero decirles como tienen que hacer las cosas. Yo planteo los problemas, ellos resuelven, y vuelven a preguntarnos para ver si estamos de acuerdo. De no ser así entramos en un juego donde nos dicen que nuestras propuestas no son viables. Entonces, que ellos hagan las propuestas “viables”, y nosotras las validaremos, o no”.

C) Dialogar i coproduir les polítiques públiques: en primer lloc, es parla de poder “pactar prioritats”; i, en segon lloc, de la implicació activa en el control de les polítiques públiques. Concretament, codissenyar les polítiques, supervisar la seua aplicació, implicar-se en algunes pràctiques concretes de cogestió, i coavaluar-les:

- “No volem “participar” [com fins ara], volem codecidir. I per a codecidir necessites un procés on la ciutadania tinga l'oportunitat d'estar present en el moment de dissenyar els projectes. O inclús abans, en l'elaboració dels eixos centrals de les polítiques”.
- “Volem que les polítiques d'aquests quatre anys s'avaluen amb metodologies participatives, per a poder millorar-les en el futur”.
- “Volem que la nova línia d'urbanisme es cree entre totes les veïnes”.
- “Que el nostre bagatge servisca a l'administració”.
- Un argument aportat en suport a aquesta metodologia participativa és el següent: “Les propostes ciutadanes solen millorar les de l'administració, tant qualitativament, com a nivell d'una menor inversió per a desenvolupar els projectes [projectes que necessiten menys pressupost]. Per tant, els costa més barat a la llarga, i a la curta moltes vegades també. Per exemple, pot ser invertint quatre-mil euros en fer un procés participatiu ben fet, recolzat per professionals, això et done un projecte molt millor, que a la llarga t'estalviarà milions”.
- També existix una elevada demanda d'obrir espais participatius per a debatre el model de ciutat, inclús per part de col·lectius que, *a priori*, no desitgen relacionar-se amb les administracions públiques.

Totes les propostes tenen un punt en comú: fomentar una relació horitzontal entre els agents polítics i tècnics i els col·lectius ciutadans, on el respecte i el compromís siguin bidireccionals.

A continuació es pot consultar una síntesi dels principals resultats de l'anàlisi:

Eixos d'anàlisi:	Categories i apartats:	Resultats:
Objectius	Eixos d'acció/incidència	Elevada diversitat, denominador comú: lògica anticapitalista (amb perspectiva feminista, antiracista, comunitària i ecològica). Finalitats: enfortiment (<i>empowerment</i>) de la població; dret de totes les persones a una vida digna; desmercantilització de les necessitats socials.
	Accions desenvolupades	Tres tipus: pràctiques dirigides a la població; relacions amb les AAPP; pràctiques internes al grup. Normalment es treballa amb els tres tipus (exceptuant les relacions amb AAPP algunes vegades).
	Aspiracions futures	Els temes es vinculen amb les necessitats socials de l'entorn i la vulneració de drets. La causa principal de no poder abordar-les és la insuficiència de recursos humans.
Recursos	Vies d'accés als recursos	Autogestió i ajudes/subvencions institucionals, dos postures: autogestió com única via d'accés a recursos; destinar recursos públics als moviments socials per estar cobrint necessitats socials no ateses. Elevat suport mutu entre col·lectius: cessió d'espais i recursos materials i econòmics; intercanvi de coneixements
	Necessitats de recursos	Percepció d'auto-suficiència: treballar amb els recursos disponibles. Necessitats de recursos humans (o de temps disponible); seguida pels espais (demanda de cessió d'espais de propietat pública i protecció dels espais col·lectivitzats); i l'accés a la informació i coneixements.
Relació amb les AAPP i articulació amb les polítiques públiques locals	Relacions amb les AAPP	Desconfiança cap a les AAPP (per no haver aplicat resultats de processos participatius i per sensació d'instrumentalització política). Percepció de manca d'utilitat de dialogar amb elles. Problema detectat: la manca d'acord polític provoca posteriors problemes de comunicació amb els col·lectius.
	Percepció d'incidència sobre les polítiques institucionals	Molt baixa: impacte en la percepció política dels problemes socials i els seus discursos públics. Dos vies d'acció: relacions de col·laboració i relacions de pressió (necessàriament complementàries).
	Participació autogestionada i reconeixement institucional	Desig de ser reconegudes per les AAPP com a agents socials i que es respecten els seus projectes comunitaris (i, en alguns casos, que se'ls done suport); tot sense haver de constituir-se jurídicament.
	Posicionament cap a futures relacions amb les AAPP	Tres línies argumentals (no excloents entre si): rebuig cap a relacionar-se amb elles; treballar la incidència social per a que aquelles canvien les seues polítiques; desig de relació si es pot tindre impacte en qüestions amb rellevància social (sempre que la participació no condicione les seues pràctiques autònomes).
	Com incidir en les polítiques públiques a través d'una relació de col·laboració amb les AAPP	Tres postures: elevar propostes ciutadanes a les AAPP; participar en el diagnòstic i validar o orientar el re-disseny de les polítiques socials; coproduir polítiques públiques des del diàleg (pactar prioritats i implicar-se activament en el seu control: disseny, supervisió, gestió i avaluació). Es demanda una relació més horitzontal entre els col·lectius d'innovació social i els agents institucionals.

Taula 2. Síntesi dels resultats principals de l'anàlisi

5. Resultats del debat públic.

A continuació s'exposen els principals resultats del debat públic «Quina relació volem els moviments socials amb l'Administració? Espai de debat i aprenentatge col·lectiu». En el qual es van presentar i debatre els resultats preliminars de la investigació, obtinguts a partir de l'anàlisi de les entrevistes. En les conclusions es confrontaran els resultats dels dos moments de producció d'informació i es discutiran les seues implicacions.

Durant la sessió es mesclen les qüestions de l'accés als recursos públics i la participació autogestionada. La possibilitat de rebre recursos públics té més bona acollida ara que durant les entrevistes. Es defensa que s'han de destinar recursos per als moviments socials perquè estan cobrint unes necessitats socials que no estan sent correctament ateses per les administracions públiques. Però es remarca que aquests recursos no poden comprometre la imatge o la independència del moviment. Sorgix la qüestió legal d'haver de constituir-se jurídicament per a poder rebre recursos públics.

Sobre les necessitats de recursos, es nombra la necessitat d'assessorament jurídic. L'accés a la informació-coneixement és l'element més debatut. Respecte a la informació, es detecta un obstacle i una necessitat: d'una banda, s'ha aplicat un canvi que limita l'accés dels col·lectius sense personalitat jurídica al Ple de l'Ajuntament (acusen que ara només poden assistir a través de la invitació d'un partit amb representació política); l'altra és l'accés a informació institucional en format d'*OpenDTA* (s'acusa que alguna informació només es facilita en formats que no permeten la seua revisió: taules d'Excel o programes cartogràfics facilitats en format PDF, o projectes molt llargs impresos en paper). Es proposa que hi haja una web accessible on es compartisca informació oficial.

Sobre els coneixements, naix la proposta de crear una xarxa per a intercanviar aprenentatges i coneixements entre els moviments socials. Eixa proposta sorgix en resposta a una idea proposada des d'aquest estudi: que les administracions públiques promoguen activitats formatives per a facilitar l'apropiació del coneixement per part de la població. Algunes veus opinen que els col·lectius compten amb una elevada formació. I que, de fet, inclús podrien formar a agents institucionals en algunes àrees de coneixement.

Sobre les relacions amb les administracions públiques, passades i futures, sorgix la importància de les condicions sota les quals establir les relacions. Es rebutja la possibilitat de ser escoltats però no obtindre respostes (verbals o accions polítiques). També es detecten reticències per a relacionar-se amb alguns partits polítics de dreta, per considerar que atempten contra principis dels Drets humans.

Posteriorment es busca aprofundir en la instrumentalització política dels moviments socials (àmpliament nombrada en les entrevistes). La resposta obtinguda va ser una crítica cap a la politització de les necessitats socials (sobretot per part dels partits d'esquerra). S'opina que aquestes lluites no han d'associar-se a una opció política; han de ser lluites globals amb les que puga identificar-se qualsevol persona. Per a evitar eixa instrumentalització es nombra la necessitat de mantindre unes relacions igualitàries amb els agents institucionals. S'opina que els moviments socials haurien d'ostentar la posició de lideratge i visibilitat (en relació a les reivindicacions que treballen), i que els partits polítics haurien de mantindre's en un segon pla i donar-los suport.

Sobre la incidència en les polítiques públiques, s'observa poca credibilitat cap a la possibilitat de coproduir polítiques a partir del diàleg amb les administracions públiques. L'argument és la percepció d'absència de voluntat política. Es proposen dos nous mecanismes per a integrar la participació ciutadana en el disseny de les polítiques públiques:

- L'administració lidera el procés, qui arreplega les necessitats i demandes de la població i dissenya unes propostes de polítiques públiques que estiguen en concordança amb la informació obtinguda. Eixa proposta es fonamenta en la legitimitat atorgada a l'administració per a dissenyar polítiques públiques; i en la necessitat de que els projectes estiguen ben justificats tècnicament (amb l'elevat treball que això comporta).
- Assignació d'una partida pressupostària per a cada projecte de política social, destinada a la seua revisió a través d'un procés de participació ciutadana. Eixa partida hauria d'estar garantida per llei, de manera que no depenga de la voluntat política ni puga ser utilitzada com a propaganda electoral. Cada projecte hauria d'indicar els agents amb possibles interessos econòmics, que quedarien exclosos. El següent pas seria identificar els agents que poden aportar elements positius al procés (pels seus coneixements, per la implicació prèvia...) als quals se'ls entregaria la partida pressupostària per a que revisaren i milloraren el projecte dissenyat per les administracions públiques. L'argument aportat és: "Si l'administració vol participació, ha de facilitar els mitjans. [...] Si no, les propostes les fas a costa del teu temps, recursos i salut".
- Es torna a nombrar la necessitat de promoure l'avaluació participada de les polítiques implementades.

També es va poder observar el malestar d'alguns col·lectius respecte a les relacions mantingudes amb les administracions públiques, vinculat amb la sensació de banalització o la manca d'utilitat del treball realitzat pels primers: per encarregar-los projectes que després no han estat aplicats; elevar propostes ciutadanes que podrien haver sigut aplicades –des d'una perspectiva tècnica i jurídica– però des de l'administració s'ha decidit no fer-ho; contestar a al·legacions ben preparades tècnicament, sense cap argument tècnic o de valor polític;

programar reunions amb poca antelació o en horari laboral de manera habitual...

Per últim, destacar que també s'escoltaren veus que plantejaven l'existència d'unes aspiracions inassolibles (per part dels moviments socials) cap a una administració que ha hagut d'iniciar el procés d'integrar la participació ciutadana en el seu funcionament institucional. De manera que l'absència dels resultats esperats ha generat frustració i decepció entre els col·lectius autogestionats.

No obstant tot, el debat va transcórrer amb un bon ambient i es va generar un diàleg ric i dinàmic, amb veus molt variades. Les persones assistents acabaren satisfetes i diverses d'elles afirmaren que els havia servir per a aprendre.

6. Conclusions.

Davant la manca d'integració de les iniciatives d'innovació social en els processos participatius vinculats a les administracions públiques, aquesta investigació es proposa l'objectiu general d'identificar els obstacles i les necessitats percebudes per les seues protagonistes per a assolir els reptes col·lectius que plantegen. La finalitat d'eixe treball és contribuir a l'augment de l'impacte social i polític de les iniciatives d'innovació social, a través de la visibilització de la seua tasca cap al bé comú, i de la promoció de la seua vinculació amb les administracions públiques. Per a desenvolupar la recerca s'ha pres com a marc territorial la ciutat de València i s'han analitzat quatre dimensions: els objectius, els recursos, la relació amb les administracions públiques i la incidència en les polítiques públiques. El mètode d'obtenció d'informació ha estat l'entrevista a una mostra intencional de pràctiques d'innovació social, seguit d'un debat públic on s'han debatut els resultats d'aquelles. Els resultats finals, per tant, són una conjunció de l'anàlisi dels dos moments de producció d'informació, d'on s'han extret les conclusions de la recerca.

6.1. Discussió dels resultats.

Les conclusions més rellevant de la discussió dels resultats es vinculen amb dos conceptes clau i un patró:

- La incidència o capacitat d'impacte. La qual es considera molt baixa quan es participa en els processos promoguts per les administracions públiques, degut a tres factors: la capacitat limitada per a incidir en els espais de decisió rellevants, la tendència a les decisions no vinculants, i la manca de compromís polític en implementar els resultats (Parés, 2017). Unes limitacions que provoquen rebuig cap a col·laborar amb les administracions públiques.
- La confiança, un element clau per a l'assoliment d'unes relacions col·laboratives (Brugué, 2009). L'absència de confiança provoca una escassa credibilitat cap a la possibilitat de coproduir polítiques públiques, reivindicant-se unes relacions més horitzontals entre els agents socials i els agents institucionals.
- S'observa un patró que vincula positivament la predisposició per a col·laborar amb les administracions públiques amb la composició d'edat dels col·lectius i el coneixement que aquests posseïxen sobre els procediments administratius.

✓ Uns objectius diversos, units per la lògica anticapitalista, dirigits a l'enfortiment de la població i l'aplicació efectiva dels seus drets.

La dimensió dels objectius aporta informació per a ajudar a conceptualitzar les pràctiques d'innovació social i entendre quins reptes plantegen. No obstant, s'ha de tindre en compte les

característiques de la mostra (composada per pràctiques *populars* d'innovació social), i no extrapol·lar els resultats a altres tipologies d'aquestes pràctiques.

Sobre la validació o contrastació dels resultats d'aquesta dimensió, s'interpreta que el criteri de selecció "tindre unes aspiracions de transformar de realitat social i política, més enllà de la satisfacció de les necessitats pròpies" pot haver condicionat u dels resultats de la categoria analítica "eixos d'acció/incidència": la finalitat de desmercantilitzar les necessitats socials. De fet, tant Blanco i Nel·lo (2018) com Moulaert (2013) caracteritzen les pràctiques d'innovació social per la satisfacció de les necessitats, però no especifiquen que no puga tractar-se de les necessitats pròpies (abordades col·lectivament). Per tant, s'ha decidit obviar eixe resultat, per considerar-lo una conseqüència dels criteris de selecció que han acotat l'univers d'estudi.

D'altra banda, en un inici s'ha sospitat que eixe mateix criteri de selecció també podria haver influït sobre el denominador comú dels eixos d'acció: la lògica anticapitalista. No obstant, després de reflexionar sobre eixa possibilitat, s'ha decidit descartar-la per considerar que la resta dels resultats de la categoria (no afectats per eixe criteri de selecció) es vinculen de manera lògica amb aquest denominador comú. De fet, les dos propietats amb les que s'ha definit les pràctiques populars d'innovació social (l'autogestió i l'estructura de poder no jeràrquica) poden vincular-se amb la corrent anticapitalista. Per tant, exceptuant la finalitat "desmercantilització de les necessitats socials", es valida la resta dels resultats sobre els objectius de les pràctiques populars d'innovació social.

✓ Les limitacions de recursos com a fre per al desenvolupament de la participació ciutadana.

Seguint amb la qüestió de l'autogestió i altres vies d'accés als recursos, s'observa certa dependència dels recursos públics per a desenvolupar algunes activitats dirigides a prestar serveis o a brindar beneficis a la comunitat. Ja siga a través d'accions autònomes, o mitjançant accions que impacten sobre les polítiques públiques. Unes funcions que també desenvolupen les entitats associatives, però amb el suport de recursos públics. No obstant, els tipus d'activitats que organitzen les iniciatives d'innovació social són diferents de les oferides per les associacions, i comporten una transformació social i un enfortiment comunitari més intensos. Per tant, les pràctiques populars d'innovació social aporten nous beneficis socials a través de l'abordatge de problemàtiques no treballades per les associacions. Un tret que concorda amb el minvament de la capacitat transformadora referit per Brugué, Font i Gomà (2003).

Eixe fet obri un debat amb moltes implicacions. S'ha de finançar a aquest tipus d'iniciatives, atorgant-los algunes funcions que podrien equiparar-se a les de les associacions? Eixe fet,

¿tindria un efecte positiu sobre les pràctiques d'innovació social, o podria modificar les seues qualitats? Existixen altres vies de suport que eviten els possibles efectes adversos vinculats als mecanismes actuals? També existix l'opinió de que la recepció de recursos econòmics és incompatible amb la participació. No obstant, no s'aprecia aquesta incompatibilitat en la definició de participació de Parés (2009, citat en Parés, 2017), ni tampoc en les definicions d'innovació social de Murray, Caulier-Grice i Mulgan (2010), Moulaert (2013), i Blanco i Nel-lo (2018).

Unes altres limitacions que condicionen l'activitat de les iniciatives d'innovació social són la necessitat més de recursos humans i l'accés al coneixement-informació. La necessitat de recursos humans s'interpreta com un reflex de la manca de cultura participativa. Respecte a l'accés a la informació, és tracta d'un element necessari per a poder participar. De fet, Arnstein (1969) la situa en l'escaló previ a la primera forma de participació. Per això, des d'aquest estudi es considera prioritari treballar la conciliació entre la vida privada i la participació (això és, la possibilitat física de participar); i l'accés a la informació i els coneixements com a mecanisme per a augmentar la qualitat de la participació. Cal nombrar que en el debat públic va sorgir la proposar de crear una xarxa autogestionada per a intercanviar coneixements. Una proposta que, paradoxalment, contrasta amb la manca de temps referida.

També és important tindre en compte l'elevada importància atorgada als espais físics. La qual contrasta amb les limitacions d'accés als espais de propietat pública per part dels col·lectius d'innovació social. Eixa limitació que es contraresta mitjançant la cessió d'espais autogestionats entre els col·lectius d'innovació social, i també amb la cessió d'espais de propietat pública gestionats per entitats associatives.

✓ Una participació de baixa intensitat i un diàleg poc productiu, reflex del distanciament entre les administracions públiques i les iniciatives d'innovació social.

Sobre la relació amb les administracions públiques i la incidència sobre les polítiques institucionals, els resultats indiquen que la participació actual es situa entre el quart i el quint escaló de l'escala d'Arnstein (1969): una població consultada i, alguna vegada, present als processos de reflexió, però sense garanties d'incidència en les decisions finals (sense garanties d'implementació). S'observa un elevat rebuig a participar en els processos promoguts per les administracions públiques, precisament per eixa experiència prèvia. Eixa informació concorda amb les aportacions de Parés (2017) sobre l'actual model participatiu: la manca de compromís polític en implementar els resultats dels processos participatius.

Sobre la interlocució entre les administracions públiques i les iniciatives d'innovació social, els resultats indiquen que la seua qualitat és baixa. Els col·lectius consideren que la seua

incidència sobre les polítiques institucionals a través del diàleg és molt baixa: no es materialitza en accions governamentals concretes. També cal destacar el problema de la manca de diàleg i acord intern entre les diferents estructures o organismes administratius, la qual dificulta posteriors acords amb les iniciatives d'innovació social. Eixos problemes de diàleg reforcen la desconfiança cap a les administracions públiques, al mateix temps que impossibiliten el suport institucional cap als projectes ciutadans integrals (que impliquen a diferents àrees administratives), com és el cas de la majoria dels projectes comunitaris.

Aquesta anàlisi mostra l'actual distanciament entre les administracions públiques i les iniciatives d'innovació social. Centrant-se en les administracions públiques, caldria més treball intern per a revertir la situació: haurien de canviar algunes cultures polítiques (referides als càrrecs electes, i també a l'estructura tècnica); s'hauria d'augmentar la formació en dinàmiques participatives (això és, una major capacitat tècnica); i també seria necessària una assignació de recursos major.

✓ Els processos relacionals i la capacitat d'incidència, dos reptes a abordar.

Seguint amb la qüestió del distanciament, les causes que el motiven i els efectes que provoca, ara ens centrarem en les iniciatives d'innovació social. En primer lloc, cal nombrar que el posicionament cap a futures relacions amb les administracions públiques és un element poc definit. S'interpreta que, a causa de l'absència o escassetat de relacions de col·laboració, no ha hagut la necessitat de debatre la qüestió en profunditat. Més quan es tracta d'un debat percebut com a conflictiu, per l'existència de divergències internes.

No obstant, s'observa un element comú en tots els discursos: la importància de les condicions sota les quals establir les relacions. Es demanden garanties d'implementar els resultats dels processos participatius, i la possibilitat d'incidir en qüestions més rellevants (ja que les abordades actualment es consideren de baix impacte social). Eixos resultats confirmen les aportacions de Parés (2017) sobre la capacitat limitada del model participatiu actual per a incidir en els espais de decisió més rellevants i la tendència a que les decisions preses no siguin vinculants.

També es dona importància a la qualitat dels processos relacionals: es desitgen unes relacions horitzontals entre els agents socials i els agents institucionals, on el respecte i el compromís siguin bidireccionals. Eixa demanda està relacionada amb la confiança, un element clau per a aconseguir unes relacions de col·laboració tendents a democratitzar l'administració (Brugué, 2009). S'observen dos problemàtiques relacionades amb la manca de confiança.

D'una banda, una important causa del rebuig a mantindre relacions col·laboratives amb les administracions públiques és la percepció d'una instrumentalització política dels moviments socials. La solució proposada al debat públic va ser que els moviments socials haurien d'ostentar la posició de lideratge i visibilitat en relació a les reivindicacions que treballen, mentre els partits polítics es queden en un segon pla i els donen suport. Un posicionament que segueix la línia discursiva de Blanco i Nel·lo (2018) sobre l'activació de nous subjectes polítics com a efecte de la innovació social.

L'altra qüestió és la poca credibilitat existent cap a la possibilitat de coproduir polítiques públiques des del diàleg amb les administracions. L'argument aportat és la percepció de manca de voluntat política. En conseqüència, de les cinc propostes de formats de coproducció recollits, només hi ha una que implicaria un treball conjunt o una negociació directa entre administracions públiques i col·lectius d'innovació social.

Un altre fet rellevant és que les propostes ciutadanes sorgides al debat públic van ser diferents de les recollides durant les entrevistes. Unes variacions discursives que també s'observaren respecte a la possibilitat de rebre recursos públics (tenint més bona acollida durant el debat). La interpretació que es fa d'eixe fet, igual que per a la manca d'un posicionament clar cap a futures relacions amb les administracions, és que pot atribuir-se a l'actual absència d'abordatge de la qüestió (tant des de l'esfera social, com des de les esferes política i tècnica).

✓ La composició d'edat i el coneixement sobre els procediments administratius, dos propietats que condicionen les relacions amb les administracions públiques.

Entrant en la qüestió de la diversitat de discursos sobre possibles relacions col·laboratives amb les administracions públiques, durant l'anàlisi dels resultats s'han observat alguns patrons. En primer lloc, la postura favorable a tindre opció a rebre recursos públics es vincula amb tots els col·lectius de composició adulta i amb alguns de composició mixta, però mai amb els de composició juvenil. Eixa informació coincidix amb els resultats sobre la predisposició per a establir relacions col·laboratives amb les administracions públiques, i pareix dibuixar un patró que ajudaria a conceptualitzar les pràctiques d'innovació social: el grau de predisposició per a relacionar-se amb les administracions públiques des d'alguna forma col·laborativa, es vincula de manera creixent amb la composició d'edat dels col·lectius. Eixa observació porta a preguntar-se: ¿es tracta d'una simple qüestió d'edat? Això implicaria que, amb el pas dels anys, es donaria un canvi d'actitud. Però també podria vincular-se a una qüestió generacional: una reticència per part de les cohorts nascudes entre la segona mitat dels 80 i els inicis del segle XXI per a relacionar-se col·laborativament amb les administracions públiques. I eixa hipòtesis podria justificar-se amb el procés de deslegitimació de les institucions governamentals vinculada a la crisi econòmica del 2008 (Parés, 2017).

També s'observa un altre patró: una clara relació creixent entre la predisposició per a establir relacions col·laboratives amb les administracions públiques i el coneixement que posseïxen les integrants dels col·lectius sobre el funcionament administratiu. Tres elements que també poden entendre's de manera seqüencial: a major edat, generalment, major coneixement sobre el funcionament institucional i, conseqüentment, major predisposició per a desenvolupar les formes de relació col·laboratives que es consideren oportunes.

6.2. Implicacions pràctiques dels resultats: propostes d'intervenció.

Durant el treball de camp s'han pogut recopilar una sèrie de propostes ciutadanes dirigides als òrgans participatius de les administracions públiques:

- Reconèixer i donar suport als projectes veïnals nascuts als barris, “en lloc d'intentar crear-ne uns altres des de zero”.
- Promoure l'avaluació participada de les polítiques socials implementades.
- Promoure dos processos participatius: u per a debatre el model de ciutat, i un altre per a codissenyar una nova línia d'urbanisme.
- Facilitar la participació en els processos promoguts per les administracions públiques.
- Facilitar informació oficial a través d'una web pública.

També s'han recollit diverses propostes de formats de participació institucional per a incidir en les polítiques públiques, les quals es poden agrupar o resumir en tres metodologies:

- Elevar propostes ciutadanes a les administracions públiques. Eixa estratègia ja està sent aplicada des d'algunes iniciatives d'innovació social, generalment amb resultats poc satisfactoris.
- Partir de la participació en el diagnòstic previ al disseny de la política pública i, una vegada dissenyat el projecte des de les administracions públiques, implicar-se en la seua revisió i millora a través d'un procés participatiu amb suport econòmic. Eixa proposta s'ha elaborat a partir de tres propostes semblants o complementàries.
- Coproduir les polítiques públiques a partir del diàleg amb les administracions públiques. Podent incidir en les prioritats sobre quins temes abordar i també sobre el posterior disseny, implementació i avaluació dels programes.

Ara, a partir dels resultats de la recerca i de la seua vinculació amb la literatura consultada, es presenten unes propostes d'intervenció elaborades des d'aquest estudi. Algunes dirigides al context valencià específicament, però la majoria són extrapolables a altres marcs territorials.

Davant les dificultats detectades per a posar en relació les iniciatives populars d'innovació social amb les administracions públiques, s'ha considerat que el reconeixement institucional

cap a la participació autogestionada és de cabdal importància per a promoure la participació ciutadana a la ciutat. Un reconeixement que passar per valorar-la, donar-li suport i considerar-la un agent competent i vàlid per a generar respostes a les problemàtiques socials. De fet, la recerca constata un desig generalitzat de ser reconegudes per les administracions públiques com agents socials participatius.

Davant l'interés de les iniciatives d'innovació social per incidir en la política institucional, s'hauria de treballar conjuntament sobre les carències del model de participació actual per a aconseguir integrar-les en els processos vinculats a la gestió de les polítiques públiques. La iniciativa del procés hauria de partir de les administracions públiques. Primer, treballant des de les esferes polítiques i tècniques i, una vegada assolits uns acords interns, mostrant la voluntat de dialogar i col·laborar amb les iniciatives d'innovació social per a transformar o innovar noves metodologies participatives. Eixe procés hauria de començar abordant un element destacat com a prioritari: les condicions sota les quals establir les relacions (les quals tindrien un impacte directe en els tipus de mecanismes participatius que es pogueren desenvolupar). Altres qüestions prioritàries a treballar són: la conciliació entre la vida privada i la participació; l'accés a la informació-coneixements; establir mecanismes que possibiliten el suport públic cap a les pràctiques d'innovació social autogestionades; i abordar la qüestió de la instrumentalització política dels moviments socials. Cal destacar que una conclusió de la investigació és la importància de que en els processos participatius es done una cessió de poder per part del govern cap a la població. En conseqüència, es proposa l'objectiu polític i social de transitar de l'actual model *top-down* cap a un model *bottom-up* per a augmentar gradualment la cessió de poder referida.

Eixa reflexió també pot aplicar-se al «Model de participació valencià» (2016), el qual es definix com a *top-down*. Per això es proposa treballar conjuntament sobre l'aplicació del nou «Model de Participació de la ciutat de València» (2017). Concretament es podrien treballar: dins de l'eix *vies i eines de participació*, les estratègies participatives de barri, els processos participatius específics, i la participació en polítiques públiques; de l'eix *impuls i promoció de l'associacionisme*, els centres cívics, els programes de suport a iniciatives de participació ciutadana, i l'ús d'espais i equipaments municipals; i de l'eix *govern obert, transparència i ciutat intel·ligent*, el portal de transparència i dades obertes, i ciutat intel·ligent i participació ciutadana.

Centrant-nos en la coproducció de polítiques públiques, si posem en relació els formats de participació proposats amb les tipologies de coproducció definides per Parés (2017), l'observació empírica pareix indicar que les tipologies més adients per a ser aplicades (en aquest context) serien les compreses en la categoria de no lideratge de l'administració: el rol

facilitador i el rol relacional –des d’una implicació grupal i/o comunitària–. La raó és que les iniciatives d’innovació social ja estan prenent la iniciativa d’abordar les problemàtiques que prioritzen. Per eixa raó s’hauria d’intentar canalitzar el potencial d’aquestes pràctiques. Ja que si les administracions públiques col·laboraren aportant els recursos i la capacitat normativa que posseïxen, es podrien generar uns productes de més qualitat i més transferibles a la lògica administrativa. Respecte a les temàtiques per les que les iniciatives tenen interès però que encara no han treballat, les administracions públiques podrien adoptar un rol activador amb l’objectiu d’implicar a la població i fomentar la xarxa comunitària de la ciutat. Cal notar que la coproducció de polítiques és el model que més s’acosta a una de les condicions nombrades per a relacionar-se amb les administracions públiques: unes relacions més horitzontals entre govern i població. Eixa metodologia suposaria el pas de l’actual situació (ubicada als escalons inferiors al poder ciutadà en l’escala de la participació d’Arnstein, 1969), a unes condicions que podrien ubicar-se entre l’associació i el poder delegat, concordant amb un model participatiu *bottom-up*. No obstant, això requeriria una major capacitat tècnica i una major dotació de recursos inicial per part de les administracions públiques.

Una altra qüestió que es considera prioritària és la tendència de la gent jove a rebutjar la col·laboració amb les administracions públiques. Com afirmen Blanco i Nel·lo (2018), eixe col·lectiu posseïx un gran potencial per agrupar dos característiques fonamentals per al desenvolupament de la innovació social: l’alta qualificació formativa unida a unes condicions de precarietat (això és, la coincidència entre sofrir problemes socials i disposar de recursos per a l’acció col·lectiva). Per això es considera molt important treballar les relacions amb aquest col·lectiu, amb l’objectiu d’incloure’l en futurs processos participatius vinculats a les administracions públiques. Una manera de treballar eixes relacions podria ser a través de la formació en procediments administratius (recuperant el patró observat que relaciona l’edat de les integrants i aquest coneixement, amb la predisposició per a col·laborar).

També seria pertinent que les administracions públiques consideraren els elements de la categoria dels eixos d’acció dels moviments socials investigats. Tant per a generar vincles de col·laboració amb les iniciatives d’innovació social, com per a fomentar la innovació política. Una innovació que vindria donada per un gir conceptual (unes noves formes d’entendre i explicar els fenòmens socials), un gir substantiu (la reorientació de les seues polítiques) i un gir operatiu (la inclusió de nous agents socials i la transformació de les relacions polítiques) (Blanco i Nel·lo, 2018).

Per últim, una necessitat detectada és que les administracions públiques utilitzen la seua capacitat normativa per a generar uns canvis legislatius que permeten desenvolupar accions que l’actual marc legal no permet. Certament, adaptar el marc legal i les estructures

governamentals a les noves dinàmiques participatives és u dels grans reptes de les administracions públiques. Una flexibilitat que repercutiria molt positivament en el desenvolupament de la participació ciutadana.

6.3. Limitacions de la recerca i proposta de futures línies d'investigació.

S'ha de tindre en compte que aquest estudi no abasta tots els tipus de pràctiques d'innovació social; només analitza les *pràctiques populars d'innovació social* (basades en l'autogestió i en una estructura de poder no jeràrquica). No obstant, existixen altres pràctiques d'innovació social que poden sostindre discursos diferents. Pel que seria pertinent investigar sobre possibles relacions col·laboratives entre eixes altres pràctiques i les estructures participatives, amb l'objectiu de millorar la capacitat interpretativa i les respostes polítiques de les administracions públiques. També es considera que s'haurien de desenvolupar més línies de recerca sobre com transformar l'estructura de les administracions públiques i els seus mètodes de treball per a poder integrar a altres agents. Es proposa que algunes d'eixes recerques es realitzaren de manera aplicada (a mode de prova pilot), de manera que pogueren servir a les administracions públiques participants. A més, si es desenvoluparen en més d'una demarcació territorial (amb estructures administratives similars), podrien comparar-se les dinàmiques i els problemes sorgits en cada context. Una informació que seria molt valuosa per a l'anàlisi dels resultats i el posterior disseny de propostes d'intervenció.

Sobre l'estudi de les pràctiques populars d'innovació social, no s'ha pogut realitzar una anàlisi comparativa entre els perfils tipològics contemplats donada la escassa varietat present a cada perfil. Es considera que s'hauria de seguir investigant sobre les característiques d'eixes iniciatives, amb l'objectiu de poder conceptualitzar-les millor. També és considera necessari promoure línies de recerca que aprofundisquen en les alternatives metodològiques per a la inclusió de les iniciatives d'innovació social en els processos participatius vinculats a les administracions públiques. Unes investigacions que podrien desenvolupar-se utilitzant metodologies participatives, implicant a la població, i també possiblement a les administracions públiques. Per últim, es considera pertinent investigar sobre les diferents maneres de donar suport institucional a les iniciatives d'innovació social, així com els efectes que eixe suport podria tindre sobre les seues formes d'organització (especialment en el cas del suport econòmic).

Pel que fa al tipus de coneixement produït per la recerca, una limitació que s'ha de tindre en compte és que el seu disseny no aporta una informació longitudinal: només ho fa d'un moment concret en el temps. No obstant, la pretensió de l'estudi no és generar un coneixement perdurable, sinó sistematitzar un coneixement útil per al moment històric actual. Tampoc es

pot afirmar que el ventall d'informació extreta siga exhaustiva, ja que no s'ha arribat a la saturació del discurs. Per tant, l'objectiu de l'anàlisi ha estat donar compte de tota la variabilitat discursiva present a la mostra, havent inclòs en ella una important diversitat de pràctiques. Es va aprofitar el debat públic per a preguntar als assistents si la mostra utilitzada reflectia la diversitat dels moviments socials de València, i les respostes van ser generalment satisfactòries. Només es varen aportar dos nous col·lectius liderats per persones d'edat avançada, els quals, donada la seua temàtica d'incidència, es considera probable haurien sostingut uns discursos similars als registrats. No obstant, s'evidencia la carència de no haver comptat amb col·lectius liderats per gent major a la mostra d'estudi. També es voldria haver comptat amb alguna iniciativa directament vinculada amb l'àrea educativa i amb algun grup d'auto-consum, però no es va tindre èxit en la seua recerca.

Respecte als mètodes d'obtenció d'informació, s'observen algunes variacions entre els discursos de les entrevistes i els del debat públic. Unes diferències que podrien atribuir-se a tres factors: l'ambient i el diàleg sorgit durant el debat; la presència de representants institucionals en el debat; i possibles debats interns dels col·lectius, posteriors a l'entrevista. No obstant, no s'aprecien limitacions significatives respecte a la qualitat de la informació obtinguda.

Bibliografia de consulta.

- AJUNTAMENT DE BARCELONA. (2016). *Cap a una política pública d'acció comunitària. Marc conceptual, estratègic i operatiu*. <https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2016/10/PoliticaPublica_AC-1.pdf> [Consulta: 8 de gener de 2018]
- AJUNTAMENT DE VALÈNCIA. (2016). *Model de participació València. Procés participatiu per la definició de criteris que orienten el model de participació de València. Informe final*. <<http://modeloparticipacion.valencia.es/wp-content/uploads/2017/12/Info-final-MPV-val.pdf>> [Consulta: 24 de gener de 2019]
- (2017) *Model de participació ciutadana. Marc per al desenvolupament de les polítiques de participació de la ciutat de València*. <<http://modeloparticipacion.valencia.es/wp-content/uploads/2017/12/MODEL-PARTICIPACIO-CIUTADANA.pdf>> [Consulta: 24 de gener de 2019]
- ALINSKY, S. (1971). *Tratado para radicales. Manual para revolucionarios pragmáticos*. Madrid: Traficantes de sueños.
- ARNSTEIN, S. (1969) "A Ladder Of Citizen Participation" en *Journal of the American Planning Association*, vol. 35, n. 4, p. 216-224.
- BAUMAN, Z. (2016). *Modernidad líquida*. Mèxic: FCE.
- BECK, U. (1998). *La sociedad del riesgo: hacia una nueva modernidad*. Barcelona: Paidós ibérica.
- BLANCO, I. i NEL·LO, O. (2018). *Barrio y crisis. Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Cataluña*. València: Tirant lo Blanch.
- BRUGUÉ, J. (2009). "Una administración que habla es una administración que piensa" en Celaya I. (ed.) *Participación ciudadana para una administración deliberativa*. Saragossa: Gobierno de Aragón.
- BRUGUÉ, J., FONT, J., i GOMÀ, R. (2003). "Participación y democracia: asociaciones y poder local" en Funes, M. *Movimientos Sociales: cambio social y participación*. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia.
- MOULAERT, F. et. al. (2013). *The International Handbook on Social Innovation. Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research*. Cheltenham i Northampton, Massachusetts: Edward Elgar

- MURRAY, R., CAULIER-GRICE, J. i MULGAN, G. (2010). The open book of social innovation.
Londres: The Young Fundation.
<<https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/The-Open-Book-of-Social-Innovationg.pdf>> [Consulta: 5 de febrer de 2019]
- PARÉS, M. (coord.) (2017). Repensar la participación de la ciudadanía en el mundo local.
Barcelona: Diputació de Barcelona.
- SENNETT, R. (2012). Juntos. New Haven: Anagrama.

Annexos.

Annexe 1. Guió per a les entrevistes als moviments socials²

Com definiríeu la vostra relació personal amb el col·lectiu? (Des quan esteu implicades, en quines tasques...)

1. Objectius:

- Parleu-me sobre vosaltres: què feu, qui sou, d'on veniu, en quina etapa vos trobeu, quins reptes vos plantegeu per al futur...

- a) Sobre quina o quines temàtiques preteneu incidir amb la vostra acció? Quines raons vos motiven?
- b) Quines accions esteu portant a terme per a aconseguir la vostra finalitat?
- c) Què més vos agradaria fer? Poden ser accions que trobeu assumibles amb els recursos que teniu, però també podeu explicar altres accions que voldríeu fer si comptareu amb més recursos.

2. Recursos / Mitjans:

- a) De quins recursos disposeu i com els heu aconseguit? (Especificar si són públics, privats o comuns en cada cas):
 - Humans:
 - Espacials:
 - Materials:
 - Econòmics:
- b) De quins altres recursos necessiteu o voldríeu disposar? (Especificar si serien públics, privats o comuns):
 - Humans:
 - Espacials:
 - Materials:
 - Econòmics:
- c) De quines vies d'accés a recursos disposeu? (*Alguns exemples: suport públic o privat,*

² Les preguntes subratllades són les que es formulaven sempre (excepte que s'hagueren abordat prèviament). Les altres es feien, o no, en funció del desenvolupament de l'entrevista.

col·laboracions o intercanvis, organització d'esdeveniments...)

3. Comunicació i relació amb l'administració pública:

a) Amb quines limitacions externes vos trobeu? (Alguns exemples: comprensió, interès, reconeixement, oposició...)

b) Teniu o heu tingut relació amb l'administració pública? Amb quina/es?

A través de quins canals de comunicació o en quins espais s'ha donat aquesta relació?
Com ha sigut el format? (Espais formals bilaterals com reunions...; e. formals multilaterals com consells, comissions, processos participatius...; e. informals bilaterals com WhatsApp...; e. informals multilaterals com festes...) ¿Penseu que són adequats, o es deuriem d'utilitzar altres formats/canals/espais (creant-los, si és necessari)?

Com definiríeu aquestes relacions (tant per la vostra part com per la seua)?

I són informatives, consultives...? Heu sentit que teníeu algun grau d'incidència sobre les seues accions o percepcions? Vos han donat algun grau de poder?

Heu sentit que hi havia un clima de confiança?

c) Centrem-nos en l'actualitat. Vos agradaria relacionar-vos o millorar la vostra relació amb l'Ajuntament? Amb quin objectiu? Com vos agradaria que fora eixa relació? Per exemple, sota quins principis, amb quin format, en quins espais, amb quina freqüència...

4. Articulació amb les polítiques públiques locals:

a) Trobeu que les vostres pràctiques condicionen o s'incorporen a les polítiques locals?

b) Rebeu suport institucional en les vostres pràctiques? L'acceptaríeu si vos l'oferiren? En què concretament?

c) Cóm vos agradaria fer política, i quin paper penseu que haurien de jugar les administracions públiques?

d) Vos agradaria implicar-vos en el disseny de la política pública, o en la seua aplicació, o el seguiment, si tinguéreu l'oportunitat?

e) De quina manera vos voldríeu implicar?

f) En quines tasques en concret vos agradaria implicar-vos?

Doncs això seria tot. Hi ha alguna reflexió que vulgueu afegir? O algun tema que cregueu important i que no s'haja tractat?

Annexe 2. Model de consentiment informat

Laia Saragossà Miquel està realitzant un estudi per conèixer la perspectiva de la ciutadania implicada en les iniciatives populars d'innovació social de València. Este estudi forma part del Treball final del Màster en polítiques socials i acció comunitària del Institut de govern i polítiques públiques de la Universitat autònoma de Barcelona.

La investigació contempla la realització de entrevistes a persones directament implicades en els moviments socials seleccionats per tal fi, amb l'objectiu de donar veu a aquestes organitzacions i promoure la seva incidència social i política. La informació obtinguda serà utilitzada únicament amb les finalitats relacionades amb aquesta investigació. Encara que es indicarà el conjunt d'organitzacions que han participat en el projecte, es farà de manera agregada i sense vincular-les directament a la informació aportada en cada cas.

Mediante la firma del presente documento consiento mi participación voluntaria en el estudio y doy conformidad para realizar la entrevista y registrar su grabación sonora. Autorizo que fragmentos de la conversación debidamente anonimizados puedan ser publicados por la investigadora al realizar los informes de investigación. Con este objetivo, se ceden los derechos de reproducción de la conversación a Laia Saragossà Miquel.

Mientras el estudio se esté realizando, los datos personales de los participantes serán incluidos en un fichero temporal del que es responsable Laia Saragossà Miquel y serán tratados confidencialmente sólo por Laia Saragossà Miquel. El tratamiento de estos datos se hará respetando lo dispuesto en la Ley Orgánica 15/1999 de protección de datos de carácter personal.

....., de de 2019

Fdo.

Annexe 3. Eixos d'acció/incidència dels moviments socials investigats

- Foment de l'**organització/acció comunitària/veïnal** a nivell local i per barris (enfortiment del teixit social) amb implicació intergeneracional:
 - **coordinació i suport mutu entre col·lectius**;
 - **treball en xarxa** per a incidir en qüestions concretes (**constituïció de plataformes**);
 - **coordinació entre les lluites dels diferents barris** de la ciutat;
 - facilitació d'**espais de trobada i de reunió** per a la població i **acolliment d'activitats**;
 - **transformació i habilitació de l'espai públic** per a l'ús i la convivència positiva;
 - promoció de la **reflexió i l'aprenentatge col·lectiu**, generant **nou coneixement**;
 - foment de la **interacció i el diàleg entre col·lectius i persones sense eixos d'acció comuns** i diverses culturalment;
 - foment del **treball cooperatiu entre població no organitzada**;
 - generació de **vincles i suport entre col·lectius i comerços locals**;
 - implicació de la població en l'**autogestió dels espais**;
 - **gestió de conflictes veïnals**;
 - creació d'**espais/activitats d'encontre per a promoure el diàleg, les cures, la solidaritat i els vincles interracials/interculturals**;
- foment de la **participació ciutadana**, facilitant-se **diferents graus d'implicació**;
- aplicació de la **perspectiva feminista** a tots els àmbits socials;
- **transformació de les relacions interpersonals intra-grup** (foment de les cures i el suport mutu);
- desenvolupament i suport a **activitats culturals i artístiques**;
- protecció del dret fonamental a la **llibertat d'expressió**;
- defensa dels **drets humans** (especialment contra el **racisme institucional**);
- defensa dels **drets socials**, amb un especial treball entorn al **dret a la ciutat** (i sobretot el **dret a l'habitatge**);
- coordinació entre col·lectius per a discutir el **model de ciutat** (definició d'eixos i construcció d'un discurs ciutadà unitari i coherent);
- **incidència en les polítiques d'urbanisme** (contra diversos plans d'execució actual i crítica al model de planificació urbana);
- assessorament legal i acompanyament en els processos de **desnonament i expulsió**;
- lluita contra els processos de **gentrificació i turistificació**;
- posicionament contra la **degradació dels barris i l'enderroc d'habitatges**;
- **visibilització** del col·lectiu LGTB+, suport mutu **contra la LGTBfòbia** i foment de l'**Orgull crític**;
- visibilització de les **violències sofrides per les persones immigrades/racialitzades** i

- **construcció d'estratègies de resistència col·lectiva** iniciades des dels col·lectius migrants (feminisme comunitari);
- desenvolupament de la **sobirania alimentària**: auto-consum i agroecologia;
- foment de l'**ecologisme, l'educació ambiental i la mobilitat sostenible**;
- **protecció de l'horta de València** (i especialment de La Punta): patrimoni paisatgístic, agrícola, hídric, històric i cultural (identitat valenciana);
- desenvolupament de **projectes educatius i d'integració social** (dirigits especialment a infància/joventut, diversitat funcional i trastorn mental);
- **transmissió de sabers tradicionals** entre la població;
- **recuperació de patrimoni històric**;
- **recuperació i col·lectivització de bens naturals -béns comuns-** (pous d'aigua, horta, horts urbans).

Annexe 4. Tipologies d'accions i algunes activitats desenvolupades pels moviments socials investigats³

Elaboració i divulgació de materials dirigits a la població i a les administracions públiques:

- Elaboració i divulgació de materials informatius i formatius;
- elaboració de diagnòstics i d'informes tècnics o semi-professionals sobre els impactes socials i mediambientals d'algunes polítiques públiques; i, a partir d'aquests
- elaboració de propostes ciutadanes a desenvolupar per les administracions: línies estratègiques (objectius socials), plans d'actuació i intervencions concretes.

Interacció directa amb les administracions públiques i partits polítics:

- Reunions formals i informals amb les administracions i amb partits polítics;
- presència en òrgans i processos participatius promoguts per les administracions;
- comunicació amb les administracions mitjançant argumentacions tècniques a través de la via administrativa per a parar processos urbanístics i de construcció d'infraestructures (ampliació de la V-21; proposta d'un mecanisme legal -la desclassificació del sòl- per a paralitzar el PAI de Benimaclet).

Accions de visibilització, protesta i pressió cap a les administracions públiques:

- Difusió de comunicats a través dels mitjans de comunicació;
- protestes a l'espai públic i exigència d'accions a desenvolupar per les administracions;
- lluita contra accions percebudes com a repressió institucional (desnonaments i multes) a través d'accions públiques i procediments legals;
- denuncia de vulneració dels drets humans a través d'actes públics, mitjans de comunicació, educació formal i elaboració d'informes;
- procés judicial contra el Pla Especial de la ZAL i contra determinacions del Pla d'Acció Territorial de l'Horta;
- activitats comunitàries i performance a l'espai públic per a visibilitzar situacions socials;
- taules informatives a l'espai públic amb recollida de firmes per a presentar al·legacions;
- organització d'espais per analitzar les polítiques d'urbanisme i presentació d'al·legacions ciutadanes.

Transformació de l'espai públic:

- Transformació de solars degradats en espais per a la convivència;

³ S'ha de tindre en compte que aquest llistat no és exhaustiu, donada l'elevada activitat i recorregut històric de molts col·lectius.

- ocupació d'espais per a ser gestionats comunitàriament;
- horts urbans comunitaris i educatius, i jardí social.

Activitat interna dels col·lectius:

- Tallers d'auto-formació interna i facilitació d'activitats formatives entre col·lectius, associacions i cooperatives;
- tallers de memòria col·lectiva (creació de coneixement col·lectiu a través de compartir les experiències individuals i comparar-les).

Activitats educatives:

- Tallers i projectes educatius (temàtica mediambiental i educació per la diversitat)
- activitats comunitàries formatives dirigides al veïnatge en general.

Organització d'activitats comunitàries de temàtica cultural i reivindicativa:

- Organització d'activitats culturals, tallers, debats...;
- organització d'activitats culturals a l'espai públic per a visibilitzar problemàtiques socials;
- organització de la manifestació alternativa i crítica amb l'Orgull LGTB+ (l'Orgull crític).

Foment de la cooperació i el treball en xarxa entre col·lectius:

- Generació d'estratègies de resistència migrant -anticapitalistes i integradores-, divulgació, debat i consens amb altres col·lectius, i construcció d'aliances per a aplicar-les;
- teixir xarxa entre col·lectius de persones racialitzades (necessitat de treballar des de la base per a consolidar-se);
- organització d'assemblees i tallers per al debat entre col·lectius, i construcció de discursos i estratègies conjuntes.

Constitució d'estructures d'organització social:

- Observatori ciutadà de l'Horta;
- Xarxa d'escoles per l'Horta.

Serveis a les persones:

- Acompanyament psico-social i assessorament legal.

Annexe 5. Altres eixos d'actuació i activitats que es voldrien treballar des dels moviments socials investigats

- Canvi climàtic
- Persones demandants d'asil i persones refugiades
- Pobresa i barris d'acció preferent
- Cooperatives d'habitatge
- Observatori antiracista autogestionat
- Renta bàsica de les iguals (component comunitari) amb perspectiva migrant
- Espais de comunicació: ràdio comunitària, espai digital
- Elaboració de propostes ciutadanes per a abordar problemàtiques socials actuals (per exemple, l'augment del preu dels lloguers)
- Anàlisis dels processos de gentrificació actuals i identificació de pràctiques fraudulentess per part d'agents immobiliaris (amb l'objectiu d'aconseguir una resposta social i institucional)
- Reconversió de descampats en espais per a l'ús i la convivència de la població: parcs, parcs infantils, espais per a passejar amb animals de companyia...
- Més projectes educatius
- Formació interna per a ser capaços d'atraure col·lectius minoritaris que en l'actualitat no estan representats dins dels grups

Annexe 6. Pòster per a la defensa de la investigació

Les pràctiques populars d'innovació social i la seua incidència en la política institucional: la perspectiva dels moviments socials de València

Autoria: Laia Saragossà Miquel (laia.saragossa.miquel@gmail.com)

Introducció

El canvi d'època força als governs a replantejar-se les seues estratègies i innovar. La **participació ciutadana** pot contribuir a eixa innovació, al temps que suavitza les situacions de precarietat social.

El municipi relacional obre la porta a la **governança participativa**. Però aquest model treballa principalment amb **associacions**, que han perdut capacitat transformadora.

Paral·lelament han proliferat unes pràctiques polítiques auto-gestionades, les **pràctiques d'innovació social (IS)**, definides com una **forma de participació que sorgeix des de la població per a donar resposta a necessitats socials, la qual afavorix la transformació de les relacions socials i de poder a través de la mobilització política de la gent i l'enfortiment de grups vulnerats**. També tenen la qualitat de **millorar les respostes generades** des de l'estat i el mercat (segons Comissió Europea).

- **Problema abordat:** manca d'integració de les pràctiques d'IS en el model participatiu actual.
- **Propòsit:** augmentar l'impacte social i polític d'aquestes pràctiques; dos vies: visibilitzar la seua tasca cap al bé comú i promocionar la seua vinculació amb les AA.PP.
- **Objectiu general:** identificar els obstacles i les necessitats percebudes pels col·lectius d'IS per a assolir els seus objectius, prestant especial atenció a la relació amb les AA.PP.

Metodologia

Investigació qualitativa dirigida a donar veu i **comprendre els discursos** d'uns agents socials. Mostra dissenyada amb selecció intencional: 11 moviments socials de València.

Els criteris de selecció han acotat l'univers a una tipologia de **pràctiques populars d'innovació social** (autogestionades i amb una estructura de poder no jeràrquica).

Per a aconseguir **diversitat** de discursos s'ha treballat amb perfils tipològics basats en els àmbits d'actuació. La mostra s'ha elaborat a partir dels perfils i altres variables descriptives rellevants per a l'anàlisi (edat dels integrants, temps de vida del col·lectiu, mida i personalitat jurídica), incloent 1-2 col·lectius de cada perfil.

Etapas del procés empíric:

1. Entrevista exploratòria a informant clau.
2. Entrevistes als col·lectius de la mostra.
3. Anàlisis dels resultats amb anàlisi qualitativa de contingut. S'aborden 4 dimensions:
 - a) **Objectius:** temàtiques d'incidència; accions desenvolupades; aspiracions futures.
 - b) **Recursos:** recursos disponibles; necessitats de recursos; vies d'accés.
 - c) **Relació amb les AA.PP.:** adequació dels formats de comunicació/participació; intensitat de la participació.
 - d) **Articulació amb les PP.PP.:** incorporació de les pràctiques d'innovació social a les polítiques locals; suport institucional; formats de participació desitjats.
4. Debat públic sobre els resultats de l'anàlisi.

Resultats

	Temàtiques d'incidència	Denominador comú: anticapitalisme. Finalitats: enfortiment de la població; dret a una vida digna; desmercantilització de necessitats socials.
A	Accions desenvolupades	3 tipus: dirigides a la població; dirigides a les AA.PP.; pràctiques internes al grup.
	Aspiracions futures	Vinculades amb necessitats socials de l'entorn i la vulneració de drets. La causa principal de no abordar-les és la insuficiència de RR.HH.
B	Vies d'accés als recursos	Autogestió i recursos institucionals, dos discursos: autogestió com única via; rebre recursos públics per estar cobrint necessitats socials no ateses.
	Necessitats de recursos	Percepció d'auto-suficiència. Necessitats de recursos humans; seguida d'espais; i accés a informació i coneixements.
	Relacions amb les AA.PP.	Desconfiança (per no haver aplicat resultats de processos participatius i per sensació d'instrumentalització política). Poca utilitat del diàleg.
	Incidència sobre PP.PP.	Molt baixa. Dos vies: relacions de col·laboració i relacions de pressió (ambdues necessàries).
C	Participació autogestionada i reconeixement instituc.	Ser reconegudes per les AA.PP. com agent social i que es respecten els seus projectes (i que se'ls done suport); tot sense personalitat jurídica.
D	Posicionament cap a futures relacions amb les AA.PP.	Tres línies argumentals (no excloents entre si): rebuig cap a relacionar-se amb elles; treballar la incidència social per a que aquelles canvien les seues polítiques; desig de relació si es pot tindre impacte en qüestions rellevants.
	Com incidir en les PP.PP. col·laborant amb les AA.PP.	Tres postures: elevar propostes ciutadanes a les AA.PP.; participar en el diagnòstic i orientar el re-disseny de les polítiques socials; coproduir PP.PP. des del diàleg (pactar prioritats i implicar-se en el seu disseny i control).

Conclusions

Discussió dels resultats:

★ Capacitat d'impacte:

- Quart i quint escaló de l'escala d'Arnstein. Concorda amb aportacions de Parés sobre el model actual: capacitat limitada per a incidir en els espais de decisió rellevants, tendència a decisions no vinculants i manca de compromís en implementar resultats.

- Eixes limitacions provoquen rebuig a col·laborar amb AAPP: es demanda revertir-les.

★ Confiança (Brugué):

- Escassa credibilitat cap a la coproducció de PP.PP. Relacions més horitzontals.

- Percepció d'instrumentalització política. Proposen que els moviments socials ostenten lideratge i visibilitat i els partits polítics queden en segon pla i donen suport. Concorda amb l'activació de nous subjectes polítics com efecte de la IS (Blanco i Nel-lo).

- Problema: la manca d'acord polític dificulta posteriors acords amb col·lectius d'IS, reforça la desconfiança cap a AA.PP. i impossibilita el suport a projectes comunitaris autogestionats.

★ Patró: la predisposició a col·laborar amb AA.PP. es vincula de manera creixent amb la composició d'edat i el coneixement sobre els procediments administratius.

Propostes d'intervenció:

- Treballar conjuntament sobre les carències del model participatiu del municipi relacional (prestant especial atenció a la seua capacitat d'impacte).

- Davant les dificultats per a vincular les pràctiques populars d'IS amb AA.PP., importància del reconeixement cap a la participació autogestionada: valorar-la, donar-li suport i considerar-la un agent vàlid per a generar respostes a les problemàtiques.

- Treballar la vinculació de les AA.PP. amb el jovent a través de formació sobre els procediments administratius.

Limitacions de la recerca:

- No poder extrapolar-se els resultats a altres tipologies de pràctiques d'IS.

Futures línies d'investigació:

- Desenvolupar formats participatius que permeten integrar les pràctiques d'IS en els processos vinculats a les AAPP. Les investigacions haurien d'utilitzar metodologies participatives, implicant la població (i possiblement també les AA.PP.). Top-down → Bottom-up.

- Explorar maneres d'oferir suport públic a les pràctiques d'IS (tenint en compte els efectes que pot tindre sobre elles, especialment el suport econòmic).

Annexe 7. Algunes reflexions posteriors, fruit del diàleg amb el tribunal avaluador

Durant la defensa del TFM van sorgir algunes qüestions que he cregut pertinent incloure ací, pel debat ètic i politico-social que plantegen.

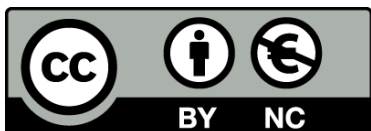
La principal crítica aportada pel tribunal va ser la manca de diversitat socio-espacial reflectida en la mostra dels col·lectius seleccionats: cinc de les onze iniciatives es concentren en els dos barris de la ciutat on les pràctiques populars d'innovació social estan més esteses (Benimaclet i Cabanyal-Canyamelar). Aquest element (la dimensió socio-espacial) es vincula amb les característiques socio-culturals i socio-econòmiques de les persones que integren i lideren els col·lectius: generalment, es tracta de persones amb un alt capital cultural i social. A més, cal tindre en compte que la participació ciutadana i l'acció comunitària són dos elements que poden contribuir a reproduir les desigualtats socials: a través de l'organització veïnal i la pressió ciutadana s'aconsegueixen més recursos públics, es generen recursos col·lectius i, conseqüentment, s'assolixen majors quotes de benestar. Eixe fet porta a plantejar-se: quan busquem integrar les pràctiques d'innovació social en els processos participatius vinculats a l'administració, ¿què busquem, la millora democràtica, o la promoció de la igualtat? Ja que, pot ser, si l'objectiu és la promoció de la igualtat, la manca d'integració de les pràctiques d'innovació social en el model participatiu actual no hauria de ser vista com un problema. I a més, si s'integraren aquestes pràctiques, tampoc es podria parlar d'un model participatiu purament *bottom-up* (si les propostes estan sorgint des d'unes elits culturals, en lloc de les autèntiques bases); més bé estaríem parlant d'un *middle top-down*. Respecte a la millora democràtica, es va qüestionar si els moviments socials havien de ser un agent clau en la coproducció de polítiques, o si existixen altres agents més qualificats i que seria més pertinent incloure.

Davant d'eixes interpel·lacions, la meua primera resposta va ser recordar que els resultats del treball de camp ens indiquen que les accions dels moviments socials s'orienten a abordar les necessitats socials de l'entorn (en general), i no només les que afecten a persones amb un elevat capital social i cultural o amb unes circumstàncies més benestants. Per tant, és lògic pensar que les seues hipotètiques accions dins del marc dels processos participatius vinculats a l'administració (els productes que allí es podrien generar), en principi, no haurien d'afavorir la reproducció de les desigualtats, sinó al contrari. No obstant, és cert que existix una desigualtat d'accés a aquests espais, la qual, en certa mesura, sí que és reproductora de les desigualtats socials. Sent conscients d'aquesta realitat, jo personalment qüestionaria com de negatiu és l'efecte d'eixa desigualtat, si ho comparem amb l'actual absència dels beneficis socials que podria aportar la inclusió de les pràctiques populars d'innovació social en la gestió de la política pública. Dit d'una altra manera: ¿què és millor, que hi haja una desigualtat

d'accés, o que l'accés siga nul? Paral·lelament, s'observa un important desig d'incidència sobre les polítiques públiques per part d'aquests col·lectius. Els quals estan contribuint notablement al foment de la cultura participativa del territori. Per això considere que facilitar la seua inclusió en la gestió de la política pública és una via pertinent per a fomentar la participació ciutadana (tant la de l'àmbit institucional, com la participació autogestionada), en tant se'ls estaria facilitant una aproximació a l'impacte polític desitjat.

Respecte a la qüestió de la dimensió socio-espacial de la mostra, estic d'acord amb que hauria d'haver inclòs una major diversitat espacial entre els col·lectius, amb l'objectiu de poder comparar les diferents postures atenent a les característiques socio-culturals de les seues integrants. Vaig decidir prioritzar les iniciatives amb un major impacte social per considerar que són les que més elements positius poden aportar a la gestió de la política pública. No obstant, aquest tipus d'iniciatives es concentren on els recursos per a l'acció col·lectiva són més abundants, comportant certa mancança de diversitat socio-espacial. Per tant, per a poder donar cabuda als dos elements (la incidència i la diversitat socio-espacial) seria necessària una mostra més extensa.

Per últim, sobre la qüestió de la millora democràtica en relació amb els coneixements que poden posseir les persones implicades en les pràctiques populars d'innovació social, és cert que hi haurà casos en que posseiran menys coneixements acadèmics i tècnics que les professionals del sector. No obstant, la participació dels moviments socials no impedis la inclusió de professionals. I a més, veig molt improbable que (en el moment històric actual) se'ls atorgara el poder de decisió necessari per a determinar el rumb d'una política; de manera que si es generara l'hipotètic impacte negatiu referit, el més probable és que aquest no fora decisiu. En canvi, si s'incloguera a eixos agents en els espais de decisió política, s'estaria generant un espai de diàleg entre la societat civil i l'administració. És a dir, un procés de reflexió col·lectiva que va més enllà del disseny d'una política concreta: s'estaria treballant la cultura participativa i la transformació de la cultura política.

Obra sota llicència *Creative Commons* de Reconeixement i No Comercial (obligació de reconèixer l'autoria i prohibició d'utilitzar-la amb fins comercials). Es permet:

- Compartir: copiar i distribuir el material en qualsevol format o suport
- Adaptar: remesclar, transformar i construir sobre el material (sempre que l'obra derivada no impliqui un ús comercial)

Per a qualsevol altre ús, consultar amb l'autora: laia.saragossa.miquel@gmail.com